

REDEMPTIO

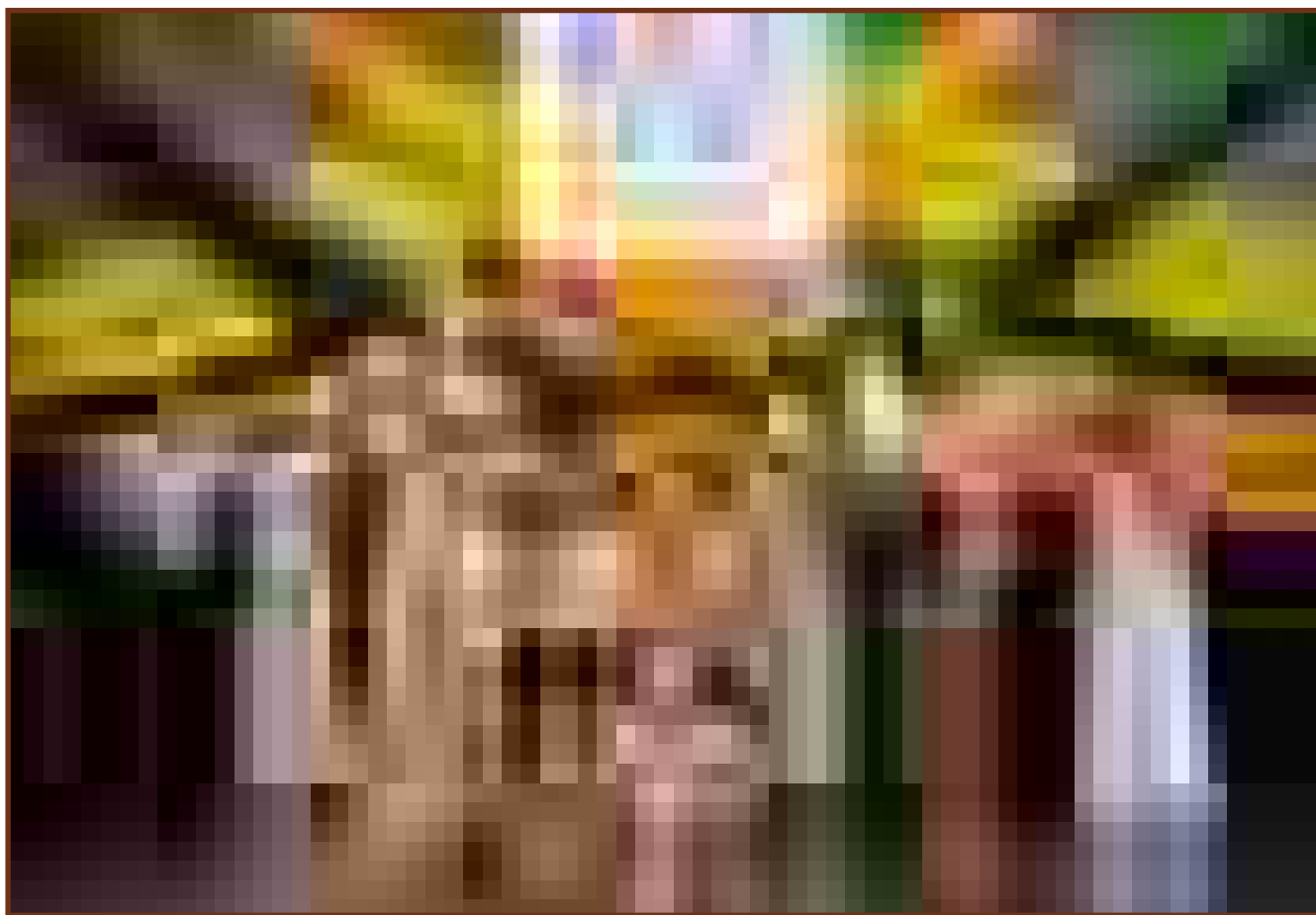
A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXXI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

Ára: 500 Ft

2024. AUGUSZTUS

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jász-kun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságait. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.



Takács Fanni (Hajdúböszörmény) lett a Jászberényben megrendezett XXXVI. Nemzetközi Mézvásár mézkirálynője. Udvarhölgyei: Hagymási Anikó (Orosháza) és Pichler Johanna (Pécs)

Fotó: Gémesi Balázs

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

Híradások a múltból	2-3 oldal	Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLIV.	19-21. oldal
A jászberényi vállalkozások első pionírjai	3-4. oldal	Orczy István emlékünnepe Tarnaörsön	21-22. oldal
Néhány gondolat Kempelen Győző írói pályaképéről, születésének 195. évfordulóján	5-6. oldal	JÁSZ-KUN ARCKÉPCSARNOK	19-21. oldal
Petőfi születése, eltűnése és a barguzini történet	7-8. oldal	báró Orczy István, a jászok és a kunok főkapitánya ...	23-24. oldal
A XXXIII. Jász bál Jászkiséren	11-12. oldal	VISSZATEKINTŐ	
Jász alkotók tárlata Budapesten	13. oldal	Honismereti konferencia Lajosmizsén	25-26. oldal
XXVIII. Jász Világtalálkozó Jászkóhalmán	13-15. oldal	Búcsú Dr. Selmezy Kovács Attila néprajzkutatótól	26-27. oldal
Képes riport a XXVIII. Jász Világtalálkozóról	16-17. oldal	A nagykunági vertcsipke és szűrhimzés feldolgozásának lehetőségei a 21. században	27-28. oldal
Kiss Gábor jászkapitány beszámolója a 2023-ban végzett munkájáról	18-19. oldal	Jászok egymás között	28-30. oldal
		Emléktábla Dr. Lakatos Béla főorvosnak	30-31. oldal

HÍRADÁSOK A MÚLTBÓL Hírek a Kiskunságból (1792)

Az alábbi érdekességek a Bécsben kiadott *Magyar Hírmondó* 1792. évi októberi számában jelentek meg. A lapot Görög Demeter és Kerekes Sámuel adta ki. Kerekes vagy teljes néven Miskolci Kerekes Sámuel Kiskunhalason született 1757-ben, és Bécsben halt meg 1800-ban. Ő és Görög 1789-ben indították meg a szintén Bécsben kiadott *Hadi s más nevezetes történetek* című lapot, és annak jövedelméből a nemzeti nyelv és műveltség emelését szolgálták. Kerekes, 1798-tól haláláig a magyar nyelv tanára volt a bécsi Theresianumban. Valószínűleg tartom, hogy Kerekes Sámuel az otthoniaktól, és a Kiskunság más településeiről kapta az információkat, mivel ő maga Bécsben élt. Kerekes életéről és munkásságáról érdemes elolvasni Sütő Mihály írását, „Régi halasi diákok nyomában”, in Gulyás Sándor szerk., *A Kiskunhalasi Református Szilárdy Áron Gimnázium Évkönyve az 1940–41. évről*. Kiskunhalas, 64–75. A szövegeket eredeti formájában közlöm.

Szabad - Szállásról (a' Kis-Kunságból)

„Októbernek 3-dikán.

Itt az őszi vetések ámbár ritkák, de tsak ugyan tiszták, az az, gaz, és dudva nélkül valók voltak. A' munkásoknak szűk voltak miatt, keservessen takartunk. Egygyenge arató Leánykának 20, a' kéveköti Embernek pedig 24 krajtzár volt a' napi bére; azonban a' búza olly bőven fizetett, hogy az Öregek 30 esztendőre vetik, hogy nem volt olly termés, mint az idén, Egy tsomó (kereszt), 17 kévéjével számlálva, bőven megadta a' Pesti mérőt (másfél Posonyit); a' kukoritzának (tengerinek), hasonló nagy ideje vala, Egy száron, 3, 4, 5 tsévék (tsövek) találtattak. Az árpa, zab, és küles is jól fizettek. A' tisztádon tiszta búzát némelly hajós Gazdák, 45; a' mellyben egy idei rozs van, 37; a' kölest 17; az árpát 13; a' zabot 11 's 12 garason szedik. A' járó búza, mellyet t. i. egyszer öszzel, máskor tavasszal vetnek el, az idén nem volt olly termékeny, mint tavaly; mivel a' hévség a' szemet megszorította. Az őszi életet nyoltza-

dán, a' tavalyit hetedén takarták a' részesek; de többnyire magok takarták, 's napszámossal takartattak a' Gazdák. A' nyomtató rész is a' szerént ment. A' dinnyének dögi (rendkívülvaló divattya) volt az idén nállunk, 7, 8 's több szekér is megállott egyszeribe a' pitzon; ezen kívül minden gondos Gazdának *Fekete nevű* pusztán bővséggel termett; úgy dohány is: hanem a' Sept, 7-dike' estvéjén 10 es 11 óra között jött jég essős szélvész, valamit kinn talált, mindent öszve rontott; a' szöllőinket, mellyeket a' tavaszi hideg is meg-rontott volt már, öszve törte: úgy hogy nállunk egyik ember a', másiktól nem azt kérdi: hány hordó; hanem hány kulats bora lett. A' széna' termésére nints panasunk; hanem a' gyakor essőzésre, melly miatt sok kár esett abban. Kevés nyomtatni való vagyon már nállunk, holott a' jobbágyos helyeken az öszit még a' héten kezdték nyomtatni. Hízott sertésekkel tele van helységünk, mellyet az árpanak, és kukoritzának bővsége szaporított meg. Egy szóval, boron kívül, mindeneket bőven adott a' természet Ura, mellyért áldassék Szent Neve. Hogy a' posztó drága, 's a' hús 7 pénz, arról nem panaszkodhatunk, mert barmunkat, 's gyapjúkat mi is drágán Szeretjük eladni; még pedig ezt idegen Országi Fabrikánsoknak, a' kik jó pénzért fonnyák szövik. A' szolgálónak való legalsóbb nemű piros tsizmát, két forinton alól meg nem lehet venni. *Kun Szent Miklós*, Városi Szabadságot nyert“.

....

Septembernek utolsó napjaiban történt, hogy 8 zshivány öszve - adja magát éjtszaka, 's megy a *Szabadszállási* pusztára. Ott, három részekre oszlanak. Az első tsapat neki esik a' gulyának, megzavarja azt, 's hajt belőlle, a' mennyit hajthat. Észre vevén a dolgot a' Számadó Gulyás, utánnak ered a' Bunyikoknak, űzi őket; há az alatt a' másik tsapat kezdi vámolni a' gulyát nyomban mindjárt a' harmadik is: úgy, hogy még magok se tudják a' Gazdák, mi károk vagyon.

Oktob. 9-dike' Éjszakáján, esett a' havas esső ; azonban *Somogyi Jánosné* meg környékezték a' szülés' fájdalmi. Elszaladt egy kis Leány a' Bábáért; de ez, mindjárt nem mehetett, mert más vajúdo (szüléshez közelgető) Asszony-nal volt dolga. *S. Jánosné*, nem győzi várni a' Bábát; minek okáért be fedvén fejét egy lepedővel, maga meg-indul

érte. De mi történik? Az útban megállítja a' kicsin, a' nagyobbakat. Minden idegen segítség nélkül ki jő a' ferge-teges világra a' magzat, kit is az édes Anyja beburkol a' nála levő lepedőbe. Eleget kiabált segedelemért, de a' szélvész fergetegben senki sem ébredt fel a' szomszédok közül. Ebből a' Bába semmit sem tudott. Készen levén a' másik betegjével, siet sebesen *S. Jánosné* hoz. Hát ezt, az úton találja. Csak elhűl e' véletlen látáson. Megfogván tehát azt kezénél fogva haza vezet, 's dolgát végezvén körülötte, lefekteti. Azt vallja felőle, hogy semmi baja nincsen; a' magzat felől pedig, úgymint a' melyet meg kereszteltetésekor szememmel láttam, magam írhatom, hogy ép, és egészséges. Meg-tetszik ezen történetből, ha én nem mondom is *Somogyi Jánosé*, egy szorgalmatos dolgos Magyar Asszony.

Igazítások.

A Nagy-Kátai Vásárban elfogatott Tolvajok közül, *Banának* nem *Mihály*, hanem *Gyurka* a' neve. *Mihály*, ember-séges Ember, tavaly Hadnagy (mezei Kerülő, vagy Vizsgálódó) volt *Szabadszálláson*. Azon Tolvajoknak cselekedetekhez járul még, *hogy* a' kötőféken, s nyergeken kívül, békó kulcsokat, reszelőket, 's más efféléket is találtak nállók. *Bana Gyurkát*, mivel szilajcsikós, törvény - székig a' Gazdaság kiszabadította, a' kinek éppen nem fér a' fejébe az, miért verték-meg ötlet oly keményen, hogy a' nagy ütések miatt három pálczánál többet nem tudott belőlük meg-számlálni? Pedig csak azért, hogy mikor elfogattatott, fertelmestül káromkodott, Mert képtelenségnek tartja azt egy csikós, hogy valakit a' káromkodásért megverjenek.

Szabadszállásáról, Okt. 27-dikén.

A' *Fejérvári* Vásárról megérkezett Lakossainktól tudakozódván az ökör áráról, úgy beszéllek, hogy a' melly hízott Ökörnek párjáért 120 forintot adtak esztendővel ez előtt; most az 20 forinttal alább kelt el. A' *Kőrösi* Vásárról jöttek pedig nagyobb árrat mondják most lenni, mivel úgymond, sok Örmények vettek ökröket. Amazok beszéllek, hogy azon a' részen nem csak a' szegény Jobbágyok, de az Uraságok is most nyomtatnak. A' késői dézsmálás, ezt megelőzőtt nehéz takartatás és a' sok essőzés akadályoztatták meg a' Föld Népét a' nyomtatásban; hanem Okt.18-dikatol, az az, *Lukáts'* napjától

fogva, tavaszhoz hasonló tiszta meleg napok járnak; a' mező, mint áprilisban, mindenütt újra kizöldült; és őszi vetések, gyönyörködtetik a' szemet; a kert virágok illatoznak; míg csak a' tők is virágzik diónyi gyümöltre' hegyén; mert még az idén látszatos dér e' részen nem volt, e' mai napnak hajnaláig. Úgy tapasztaltak az idén a' szőlős Gazdák, hogy a' rest Gazda, az az, a' ki a' múlt ősszel az ő szőlőjét be nem takartatta, bőven szüretelt. A' mint kezdjük észrevenni, az idén sokan akarnak rest Gazdák lenni; pedig megbocsássanak az ilyenek — de tsak kimondom az igazat, hogy Ők, igen olyan formán okoskodnak, mintha valaki ki akarna ültetni magának a' két szemét, oly reménység alatt, hogy minden nap egy patkót fog találni; mert, úgymond, *a vak is talált egyszer egy patkót.*

Vászon Pálról.

A' Kurutzok' Tábori Bolondokról, következő Anekdotát közölt velünk egy érd. Hazafi, a' Kis-Kunságról: A' Kurutzok' Táborában csete botol, előbb hátrább *Vászon Pál*, 's *Rákóczi* sátora mellett menvén el, meg támadja Pál Deákot (mert annak Szerette magát neveztetni) a' Fejedelemnek egy kedves ebe. Jót vonít rá Pál, a' görtsössével. Megszóllította a' Strázsa Katona: „Barátom, miért bántottad azt az, agarat?“. Felel Pál Deák: „Hiszem azt gondoltam, hogy kutya.“ Az órálló Tiszt gyanakodik, valljon nem ez e ama' híres *Vászon Pál*. Utánna küld tehát egy Hajdút. Ez kérde tőle: „Bácsi! nem kendet hívják e *Vászon Pálnak*? Igen, de csak a' Bolondok“. Hírekkel esvén a' *Rákóczi* Sátorában együtt tanakodó Főfő Kurutzoknak *Vászon Pál* ott léte kapnak rajta, hogy majd indít nekik musikát. Behivattyák, kéri, hogy mulattassa őket valami furcsasággal. Azt feleli, hogy ő addig semmit sem cselekedhetik, míg V. Uram az üstökét csomóba nem köti. Ebből állott az egész musika, mert V. Uram kopasz vala. A' Hajdúnak adott feleletét ez *Vászon Pálnak*, hasonlít nem-nemükeppen az, a' mit felelt egy öreg Ember a napokban *Szabadszálláson* egy ifjúnak. Midőn t. i. tudakoztak volna, nints e más neve? az Ifjú azt mondja neki: Nem Kendet hívják *Istyinek*? Felel az Öreg: „Kurvannya, Kenden kívül, a' ki engem' annak mond.“ *Jegyzés.* Hogy sok Magyar Királyok, 's Fő Rendek tartottak legyen Udvari Bolondokat, bizonyították a' Historiák. Ennek majmozása még ma is meg van sok Magyar

Lakodalmakban, a' hol az Udvari -Bolond személyét a' Vőfélyek viselik, kik közül némelyek ártatlan játszi beszédekkel mulattatják a' Vendégeket; mások pedig durva, 's botránkoztató tsatsogásaikkal röhögtesik a' lakodalmi gyülekezetet az olyan helyeken, a' hol Fehér-Násznagyot, Tántzmestert, Borbélyt, Tömlöcztartót s a' t. szoktak teni; a' lakodalm második napján pedig a' szolgáló Legények, egyet magok közül csúfossan felöltöztetnek, s e' meglevén, munkával el-indulnak, minden hivatalos Vendégeknek a' házaiknál megjelennek, a' mit érinthetnek (a' mihez hozza férkezhetnek), kolbászt, oldalast, szalonnát, tyúkot, 's egyebet ellopnak, s ugyan azért ezt: a' járást *tyúkverőnek* nevezik. A' *Szabadszállási* Előjáróknak érdemlett dicséretre írhatom: hogy a' melly Lakodalomban ezek jelen vagynak, ott mindenek olly szép renddel folynak, mint valamely Házi Öreg Gazdánál a' ki Fiat, Menyeit, 's Unokáit leülteti a' maga asztalához; a' honnan a' szomszéd Helységekbe is el tévedt a' híre a' *Szabadszállási* szép rendes, és barátságos együtt való mulatásnak. Azt a' sok kártétellel együtt járó *tyúkverési* barangolást (kóborlást) pedig meg a' múlt Farsang' elein, igen bölcsen eltörlötte egy parancsolatja által a' Főhelység Főbírája Ns *Varga Gergely Úr*. A' ' jó példa meg-érdemli, hogy mások is kövessék”.

Prof. Dr. Kürti László antropológus, egyetemi tanár

A jászberényi vállalkozások első pionírjai A cégnyilvántartás kezdete 1876-tól

Mindenki számára már ismert, hogy az Európai Unió egyik alapvető szabadság joga, hogy az Unión belül a szolgáltatások szabadon áramolhatnak, a vállalkozások szabadon nyújthatják szolgáltatásaikat függetlenül attól, hogy melyik országban van a vállalkozás bejegyezve. A 21. század második évtizedének kezdetén talán kevesen gondolnak arra, hogy Magyarországon 1876-tól indult el a cégbejegyzés és cégnyilvántartás. A kiegyezés után nagy ütemben elkezdődött a gazdasági élet szerveződése. Az Osztrák-Magyar Monarchia

létrejötte (1867) nagyon sok változást indított el hazánkban a gazdasági területeken is. Nagyon fontos, hogy szabadabbá vált a munkaerő és a tőke áramlása. A cégnév meghatározása azonban teljesen más elvek alapján működött, mint most. A kereskedő a saját polgári nevét vagy vezetéknevét használhatta cégnévnek, ezt kiegészíthette a személyét vagy elhelyezkedését pontosító kifejezésekkel, illetve amennyiben rendelkezett társsal/társakkal azt is jelölhette. Az 1875-ben megjelenő XXXVII. törvényikk az ún. kereskedelmi törvény szabályozta a törvényszékek által ipari és kereskedelmi cégek bejegyzését.

A törvény által felállított *cégbíróságok* 1876. január 1-vel kezdték meg tevékenységüket. Az ún. *Központi Értesítő folyóirat* első száma 1876. január 23-án jelent meg. A hivatalos folyóirat kimutatása alapján a cégbíróság, akkor még a Jászberényi Törvényszék jegyezte, majd annak megszüntetése után a Szolnoki Törvényszék feladata volt a városban induló új vállalkozások bejegyzése. A közlöny minden esetben leköszölte a számaiban a cégek alapítását, később bárminemű módosítást a cégalapítás után, illetve végsősoron a cég megszüntetését is. A mindenkori cégbíróság által kiadott hivatalos újság – amelyet a *Földművelés- Ipar- és Kereskedelmi M. Kir. Minisztérium* indította el – amelynek első indító száma 1876. január 23-án jelent meg.

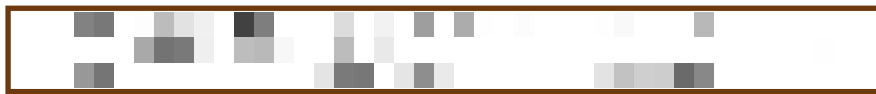
Ebben a rövid kis tanulmányban azt próbáljuk bemutatni az olvasóknak, hogy kik voltak az első vállalkozások a szabadverseny piaci világban, amelyeket a hivatalos *Központi Értesítő* szerint Jászberényben bejegyeztek. A Jászberényi Törvényszéken az első egyéni cégbejegyzés 1876. február 11-én történt.

Az első jászberényi cégbejegyzések

Az első jászberényi cég, amelyet a cégbíróság bejegyzett a *Fekete Andor* cégvezető által alapított vas- és vegyes fűszerkereskedése volt.

Néhány szó *Fekete Andorról*, 1858-ban született Jászberényben – miután akkor latinul írták az anyakönyvet – *Andreas* névvel keresztelték, de ő az *Andor* nevet használta. Szülei *Fekete István* és *Beke Julianna* voltak. 1883-ban vette feleségül a Somogyzilből származó *Petrók Vilmát*. A házasság

ságukból négy gyermek született: Fekete Andor Mihály (1884), Fekete Vilma Mária (1886), Fekete Pál (1888) és Fekete Gizella (1889).



A Fekete Andor által vezetett vas- és vegyes fűszerkereskedés több mint húsz évig működött. 1908 decemberében az akkor már csak Szolnokon működő cégbíróság jegyezte be a megszűnését. De tudunk-e valami más érdekes adatot Fekete Andor cégéről? Néhány adatot sikerült összegyűjtenünk róla és cégéről. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kereskedelmi osztályának tagja volt (forrás: Magyar Compass 9. 1881). Továbbá tagja volt a jászberényi kaszinónak, és ő is adakozott 1883-ban a bukovinai magyarok javára (Pesti Napló 1883. március 15. 73. sz.). 1883-ban Fekete Andort a budapesti iparkamara javaslatára, mint kamarai kültagot Jászberény város iparoktatási felügyelőjének nevezték ki. (Pesti Hírlap 1883. május 6. 125. sz.). 1885-ben a vállalkozása fizetéseképtelenséget jelentett, ahogy erről a bécsi *Wiener Creditoren Verein* – Bécsi Hitelezői Védegylet – hivatalos közlönye hírt adott, amelyről a Budapesti Hírlap 1885. április száma is tájékoztatást adott ki. Fekete Andor 1900-ban halt meg.

A második bejegyzett vállalkozás, amelyet Jászberényben alapítottak, *Böhm Adolf* cége volt. A vállalkozásának profilja a rőföskereskedés volt. Kiss Erika nagyszerű könyvéből, amely a jászszági zsidóság emlékeit idézi fel, megtudhatjuk, hogy testvéreinek, Ignácznak is vegyes kereskedése volt. „A két testvér közös üzlete *Blau Jakab* 'Honvédhoz' címzett házában működött”. A korabeli sajtóból még azt is megtudjuk, hogy több alkalommal keveredett vitába más kereskedőkkel, és sok esetben a bíróság mondta ki a végső ítéletet. A céget a bíróság 1930-ban törölte a cégbejegyzésből.

Jászberény harmadik cégét *Muhoray Kálmán* jászberényi szabómester alapította meg. Vállalkozását 1876. március 31-én jegyezte be, az akkor még Jászberényben működő cégbíróság. *Muhoray* mester több éven keresztül a jászberényi katolikus ipartestület bizottságának az elnöke is volt. A *Hon* nevű folyóirat 1882. júniusi

száma megírta „*Muhoray Kálmán jászberényi iparos eljegyezte Streitman Mariska kisasszonyt Gyöngyösön, a néhai Streitman József országon ismert*

iparosmester leányát”. A Jászkerületi Népbank és Takarékpénztárnak igazgatósági tagja volt. A Jászberényi Ipariskola bizottságának elnöke is volt. A cégalapító 1905-ben meghalt, az általa alapított cég 1908 novemberében szűnt meg.

A következő cégalapító *Röszner Camillo Károly* volt. Vas- és fűszerkereskedéssel foglalkozó cégét 1876. március 31-én jegyezték be. Csak rövid ideig tudta irányítani, mert 1877-ben bekövetkezett halála után kiskorú örököse, *Röszner Oscar Elemér* név alatt folytatták az üzleti tevékenységét. Az öt évet élt céget özv. *Röszner Camillo Károlyné* kérelmére 1881. március 31-én törlik a cégek listájából.



Első női cégvezető

Az első nő, aki vállalkozást indított Jászberényben *Szelényi Emma* volt, akinek nevére céget jegyezték be – 1876. március 28-án – amely egy vegyeskereskedés volt. 1877-ben a Fővárosi Lapok októberi száma arról számolt be, hogy török sebesültek számára adománygyűjtés volt, amihez *Szelényi* cégvezető asszony is hozzájárult. Az 1876-ban alapított céget a nyilvántartások szerint 1908-ban szüntették meg.

Társas cégek (közkereseti társaságok)

Néhány gondolatban térjünk még ki a társas cégekre. A Jászberényi Törvényszék 1876-ban jegyezte be az első négy céget. Ez a négy bejegyzett cég közkereseti társaság volt. Az első társas cég – *Clignon János* és *Sturan József* voltak a cégvezetők – divatáru kereskedéssel foglalkozott, és a cég

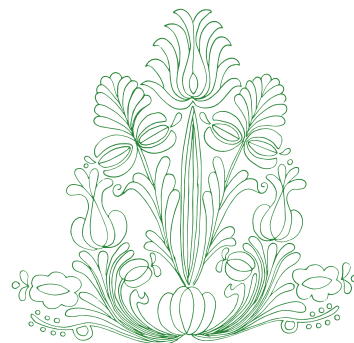
működése nem volt hosszú életű. A cégbíróság már a következő évben törölte *Clignon János* és *Sturan József* cégét.

Az első jelentős *jászberényi részvénytársaság* az 1876. június 24-én bejegyzett *Jászkerületi Népbank és Takarékpénztár* volt. Ez volt Jászberény város első bankja, amelyet hivatalosan még 1868. március 29-én alakítottak. *Sipos Orbán* volt a bank első elnöke.

Lassan 150 éve lesz, hogy megtörtént az első cégalakítás, amely ma már a gazdaságban egyik legtermészetesebb folyamat, hogy valaki alapít céget. Az idősebb generáció talán még jól emlékezik arra az időszakra, amikor a történelem kereke úgy fordult, hogy ezt a természetes gazdasági tevékenységet, amely szoros része a piacgazdaságnak egyszerűen megszüntették. Elég, ha csak a szocialista tervgazdaságra gondolunk. A rendszerváltozás után újra megindultak a normális piac vezérelte gazdasági folyamatok. Ma már mindenki

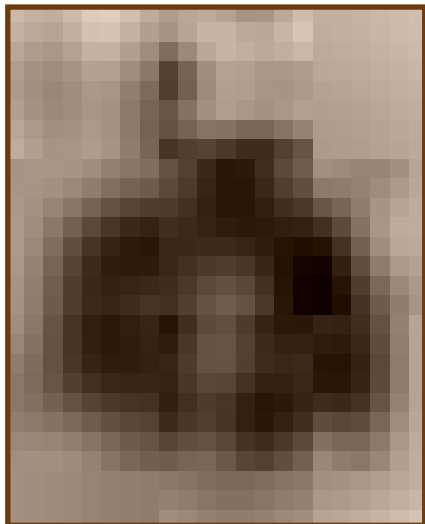
számára ismertek ezek a fogalmak, mint cégbejegyzés, cégbíróság, cégnyilvántartás és sorolhatnák ezeket a már jól ismert kifejezéseket. De emlékeznünk kell mindig az indulókra – talán nevezhetjük őket – a kor akkori gazdasági pionírjainak.

Metykó Béla helytörténeti kutató



Néhány gondolat Kempelen Győző írói pályaképeről, születésének 195. évfordulóján

„Növendékeim... teszik minden örömet. Míg a földnek úgynevezett nagy emberei vértömlőkben fürösztik dicsvágyukat, addig én embert növelek a honnak, embert a szó szebb értelmében, jót,



Kempelen Győző

igazgat és becsületest” – írja Kempelen Győző a Szomorú Bálint c. regényében. Ez azonban nemcsak Bálintnak, hanem saját magának is hitvallása volt. Minden törekvése, írása ennek a célnak volt alárendelve: embert nevelni a hazának.

Az 1829. július 1-jén, Pozsonyban született Kempelen Győző életrajzát Csörgő Terézia tanárnő írta meg a Redemptio olvasói számára 2019 júniusában. Születésének 195. évfordulóján két művének ismertetése által szeretnék megemlékezni róla.

Törökök a Jászságban – korrajz magyar múltunk legszomorúbb 150 évéről

Ezen írása Jászberényben született „A török a Jászságban” címen, melyet Preszner János jelentetett meg a gimnázium évkönyvében 1858-ban. A történelem, különösen a helytörténet iránti lelkesedése minden állomáshelyén megmutatkozott. Fontos volt számára, hogy tudományos igényvel kutassa a törökök jászsági ittlétének írásos emlékeit.

Szemére veti az akkor élteknek, hogy a törökök sikerének egyik oka a széthúzás, amely annyi sok áldozatot követelt a századok alatt. Szerinte, ha

a nemzet – köztük a Jászság lakói – összetartottak volna, összefogtak volna, talán a 150 éves rabiga nem is következik el. Bizony itt elég negatívan nyilatkozik az országban jelenlévő protestáns testvéreinkről, illetve képviselőiről.

A bevezető után a városi irattárban lévő iratokat hasonlítja össze, és elemzi igen nagy alaposággal. De felkeresi az akkori ferences rendház vezetőjét is, és a rendi iratokban is kikeresi a szükséges adatokat, ismereteket. Így ír az első oklevél idézése kapcsán: „Ez okirat egyike azon a jászberényi városi levéltárban őrzött 140 darab eredeti török rendeletnek, melyeket 1851-ben tudós hazánkfia Repický János magyarra fordított. Ezekből s a magyarhoni sz. Ferencrend, úgy a helybeli zárda évkönyveiből van e korrajz merítve, s miután az okiratok kellő rendben számozva fordulnak elő, idézésök alkalmával mindig az illető számra hivatkozandom.”

A szultánok a Jászság elfoglalása után rögvést a területet „saját magánjavadalmuknak nyilvánították, mint III. Murad, II. Ozman, I. Mustafa, IV. Murad, I. Ibrahim és IV. Mohamed szultánok rendeleteiből világosan olvassuk”. A levelekből kitűnt számára, hogy jelentős részük az adózásra, az eddigiektől teljesen eltérő adózási szokásokra vonatkoznak. Általában arról szólnak, hogy még több adót, bírságot, büntetést kell fizetnie az egyes személyeknek, vagy a városnak. Néhány esetben előfordul, hogy a város egyes lakosainak is voltak adózáson kívüli elintézendő ügyei, „peres eljárásai”. Ilyen esetekben a bíró, vagy kádi, igyekezett a saját észjárásának megfelelő „igazságos” ítéletet hozni. Sok olyan ügyel is találkozott, amelyek az itt állomásozó csapatok, illetve az államigazgatási szervezet tagjainak kegyetlenkedéseiről, igazságtalanságairól szólnak: azok elleni panaszokat tartalmaznak. Több esetben a felettes katonai parancsnokság úgy intézkedett, hogy „többet elő ne forduljon”. Ha pedig valami sérelem érte a katonákat, akkor azt igyekeztek minél magasabb pénzbeli büntetéssel sújtani. Még akkor is, ha haláleset történt, csak ennyiben ér-

dekelte őket a történet, hogy mennyi pénz lehet kiróni (adó, büntetés, váltság formájában). Bár olyan eset is előfordult, hogy kegyesen hóhért küldött Mohamet hatvani mirivlá három rabló megbüntetésére.

Sem a magyar nyelvet sem a törököt ne ezen írásokból tanulja meg senki! Az itt állomásozó csapatok írnokai mindenféle nemzetből valók voltak, úgy-ahogy beszélték a nyelvet. Szó szerint, teljes egészében idéz, betűhív átírással egy 1678-ban Egerben keletkezett okmányt: „My az Hatalmas és Gőzhegyetlen vég Eger varanak Tisza és Duna között való Helinek és Hadainak gondviselő ura és parantuloja Tekéntetős es Nagysagos vezir Muszlj passa és Kajmakámja vitézlj Juszuf Aga...”

A korrajz a török kor utáni siralmas eladatással, elzálogosítással folytatódik, de be nem fejeződik, hanem megemlíti a dicsőséges redemptiot is Horváth Péter nyomán: „Ez folytonos panaszokra adott a jászkunoknak alkalmat, melynek folytán 1743-ban Podracscky hivatalából el is mozdított; de csak két év múlva a magyarokat oly igen szerető boldogemlékű Mária Terézia alatt nyerték vissza régi kiváltságait, miután a poroszok ellen már kiállított 400 lovason fölül, még 1000 lovas (az ezelőtti Nádor-, most Haller-huszárezredet) teljes fegyverzettel és készüllettel kiállítottak, úgy amaz 500.000 forintot, mely elzálogosítottak, lefizették.”

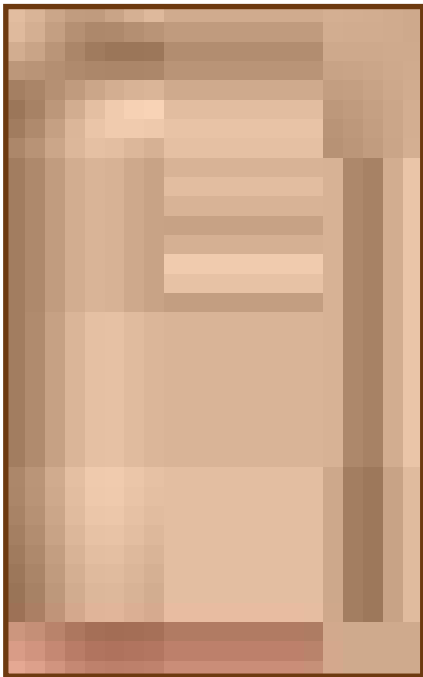
„Ki honáért élve nemzetéért szenved: Évszázad után így tiszteli a nemzet.”

Kazinczy ünnep 1859-ben

Toldy Ferenc, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja és egyben a Kisfaludy Társaság igazgatója 1858-ban indítványozta Kazinczy születése centenáriusának megünneplését. Természetesen, mint Kazinczy-tisztelő, és a magyar nyelv művelés iránt elkötelezett személy, maga is igyekezett kivenni részét a nagy előd és hazafi emlékének méltó megünnepléséből.

Először is aktívan bekapcsolódik a szegedi ünnep megszervezésébe, lebonyolításába, hiszen ekkor Szeged egyik legkiemelkedőbb lapjának a *Szegedi Híradónak* volt a szerkesztője, s mint ilyen számtalan közművelődési és társadalmi esemény

eltervezője, ötletgazdája. Például a Csongrád megyei Gazdasági Egyesület megalapítása, a Dugonics-szobor felállítása, a Tisza-szabályozás ügye, de ezek közül kiemelkedik a Kazinczy ünnep.



Kempelen György: Kazinczy ünnep Magyarországon c. könyvének címlapja

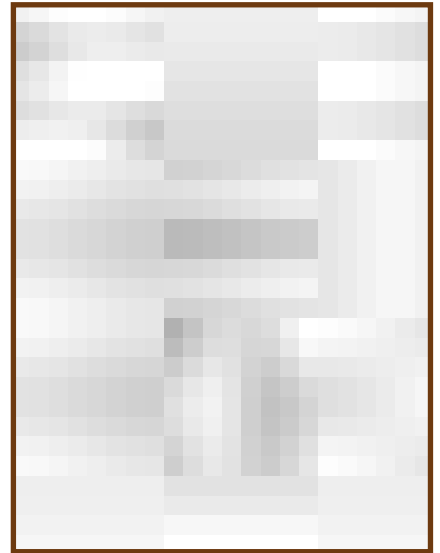
Az ünnepséget a színházban tartották, melynek kapuja fölött két életnagyságú angyal babérkoszorút tartott Kazinczy neve fölött. Az est műsorában költemények, népdalok és zeneművek szerepeltek, melyet természetesen lakoma követett. Erre az alkalomra megfestették Kazinczy arcképét.

Az éves ünnepségek után fogott hozzá Kempelen ahhoz a nagy munkához, melyet 1860-ban „Kazinczy-ünnep Magyarországon 1859-ben” címmel adtak ki. „Az irodalma vezéret dícsőítő magyar nemzetnek emlékül írta Kempelen György, a „Szegedi Híradó” szerkesztője s a Magyar Földtani és Természettudományi Társulatok rendes tagja. Így fogalmaz könyvének elején: „Reszkető kézzel fogom a tollat, midőn e mű megírásához kezdek. Az áhítat fuvalma lengi körül lelkemet, a szent áhítaté nagy élő iránt; szeretném megszászorozni tehetségemet, erőmet, hogy oly művet állítsak elő, mely a nagy férfiúnak méltó emlékszobora legyen, s egyszersmind a honfiak és honleányok várakozásának megfeleljen.”

Művének elején a magyar irodalom állása Kazinczy előtt címmel összefoglalja, amit eddig elért irodalmunk

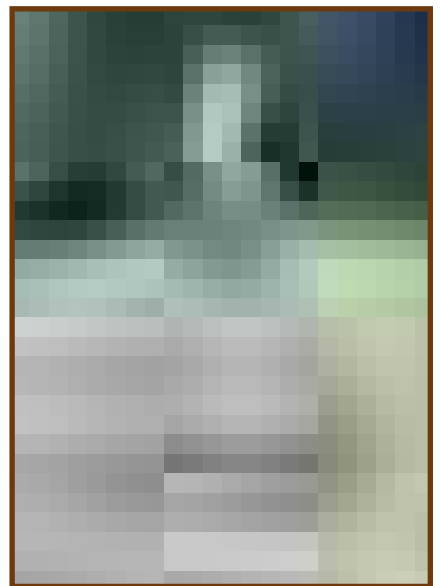
az elmúlt évszázadokban. Érdekes volt látni, hogy 1860-ban mást látott Kempelen György fontosabbnak, amit az én korosztályom irodalom címén tanult az 1980-as és 1990-es években. A második fejezetben részletesen tárgyalja Kazinczy életrajzát, az Érsemjéntől Széphalomig bejárt utat, de azt is, amit lélekben, művelődésben bejárt élete 72 éve alatt. Külön kiemelve, hogy diákként akkor fogott könyvírásba, amikor az még szegénynek számított. Természetesen egy egész fejezetet szentel a magyar irodalom fejlődésének Kazinczy nyomán, így fogalmazva: „Kazinczy nem vala legelső, nem is egyetlenegy, ki a nyelvvel történt nevezetes fordulást kezdé és eszközlé. De övé a dicsőség, hogy ízlést párosított igyekezeteivel, hogy dolgozásait érzelme hevével el tudta önteni, s hogy a régiség tudományait, mit Baróti Szabó keresett, s ami Révayt nagyra tevő, teljesen méltánylá. Csak így, s csak neki lehetett hatalmában oly széles terjedtségbeli befolyást szerezni, s oly közönséges erővel hatni a nyelvre és írókra, mint nem még ez ideig senki más.”

A negyedik fejezetben költemények olvashatók, melyeket jeles nagyjaink írtak az ünnep alkalmából. A Tudós Társaság pályázatára benyújtott munkák közül az első helyre méltatták Tompa Mihály versét, majd őt követik: II. Szász Károly; III. Losonczy László; IV. Szemere Miklós; V. Lévy József; VI. Tóth Kálmán; VII. Kiss József; VIII. Oláh Károly. Nem kisebb munka lehetett összegyűjteni az utolsó fejezet anyagát sem: „Megtartott Kazinczy-ünnepélyek a két testvérházában”. A Tudós Társaság ünnepe, Kazinczy-lakoma az „Európá”-ban, a Nemzeti Színházban, a városok sorában pedig az egyes városok ünnepségei követik, első helyen Szeged városi eseményekkel, Pusztamonostor és Túrkevény át, Jászberényig. A berényi eseményeket így örököltette meg: „Jász-Berény. (Télelő 11-én.) Hamar megszületett az ünnepély, mégis igen jól ütött ki. Nyitányul Kazinczy megkoszorúzott arcképe előtt a „Hunyad induló”-t játszotta az ottani zenekar. Ezután szavalatok, énekek, fölolvadások és zenedarabok következtek. Végre az egész előadást víg lakoma fejezte be. Az ünnepélyből bejött jövedelmek, mely a 100 forintot meghaladá, a Kazinczy-alapítványra fordítása határozottatott.”



A jászberényi Kazinczy ünnepély plakátja (Jász Múzeum gyűjteménye)

A két mű tudományos igényű munka, sok-sok előkészítést, kutatást, odafigyelést, lényeglátást igényelt. Mindkettőből kitűnik a lelkesedés a helyismeret, helytörténet iránt. Bár török kor idejéről írva a protestánsokat a széthúzás egyik forrásának tekintette, Kazinczy-t pedig feldicsérte. Már pedig Kazinczy pataki diák volt,



**Kempelen György sírja Budapesten a Fiumei úti temetőben
Fotó: Varga Kamill**

protestáns hitben nevelkedett személy. Kazinczy munkáját, tevékenységét pedig annyira felértékelte, hogy a magyar irodalomtörténetet egyben Kazinczy előttire és Kazinczy utánira osztotta fel.

Varga Kamill ferences szerzetes

Petőfi születése, eltűnése és a barguzini történet

A Felső-Kiskunságon töltöm életem jelentősebb részét, helytörténeti emlékek és néprajzi tárgyak gyűjtésével foglalkozom. A helytörténeti kutatásaim egyik fő témája Petőfi születése, élete és az eltűnésének körülményei. Petőfi kultuszgyűjteményem mintegy 6000 darabból áll. Festmények, szobrok, szakkönyvek, tárgyak, kiadványok, képeslapok, tanulmányok, folyóiratok az elmúlt 200 esztendő Petőfi-kultusz emlékei találhatóak meg a 40 esztendeje szorgalmasan gyűjtött kollekción. Jelenleg az én Petőfi tárlatom a Petőfi Irodalmi Múzeum után a legjelentősebb, mind anyagerősségben, mind változatosságban, mind mennyiségben. Beszerzési területem a kiskunsági magánszféra, az antikváriumok, az árverezőházak, régiségboltok és a gyűjtői, kutatói társadalom.

Az elmúlt 40 esztendőben mintegy 100 kiállítást rendeztem országsszerte Petőfi emlékezetére.

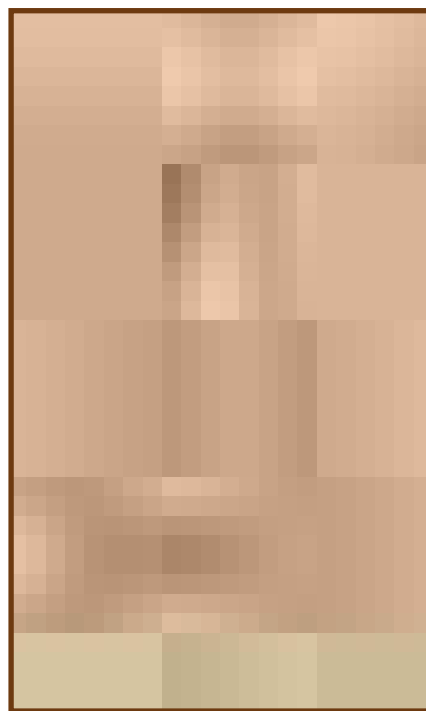
Előadásaim száma átlépte az ötszázat. Rendszeresen adok kölcsön tárgyakat múzeumoknak kiállítás céljából. 12 önálló könyvem, háromszáz szakcikkem jelent meg múzeumi lapokban.

Több kulturális szervezetben tevékenykedem, sok kitüntetésben részesültem. Többek között a Magyar Kultúra lovagja címet is megkaptam. 2013-ban gyűjteményem jelentőségét az állam 257 millió Ft-tal értékelte fel, melyből lakóhelyemen, Kunszentmiklóson új Petőfi Emlékház épül.

Petőfi születési körülményeit 200 éve tartó bizonytalanság jellemzi. Jelenleg nyolc helyszínről is megemlékezik a szóbeszéd, valamint az irodalomtörténet. Hivatalosan elfogadott helyszín Kiskőrös, de a születési variációk, helyszínek újra és újra előkerülnek. Egy biztos: valahol a Duna-Tisza közén, a Kiskőrös – Szabadszállás – Kiskunfélegyháza közötti háromszögben kellett megszületnie 1822 végén, vagy 1823. január 1-jén. Meggyőződésem, hogy nyugvópontra sohasem fog kerülni ez a kérdés, hiszen több helység lakóipatriótái is maguknak szeretnék tudni a születési helyszínt.

Petőfi eltűnése a másik vitatott kérdés, és ez talán az elhúzódozó szülőhelyvitánál is aktuálisabb. 1849 óta állandó téma szóbeszédben, és írott formában egyaránt, a nép szájhagyományában és a tudományos körök vitáiban egyaránt.

Petőfi Segesváron történt eltűnéséről könyvtárnyi, levéltárnyi anyag gyűlt össze, melynek jelentős része hozzáférhető, vagyis a kutatók számára ismert. Az ismeretanyag bizonyossága csak a bizonytalanságot erősíti mind a mai napig. Ezen információtömeget természetesen most nem kívánom taglalni.



Petőfi Sándor magyar költő

Fülöpszállás, Szabadszállás, Kunszentmiklós az a térség, ahol felnevelődtem, ahol lakom, és ahol kutatok. Idős nagyszüleim neveltek, akik mindketten sokgyermekes családban nőttek fel. A sok idős ember között élve már ifjú koromban is sokat hallottam Petőfiről, hadifogságról, a költő eltűnéséről. Ezen történetekből írok le néhány különös információt.

A szibériai fogsággal kapcsolatos dolgokat, észleléseimet foglalom össze. 1958-ban Fülöpszálláson járt Mezősi Károly kiskunfélegyházi kuta-

tó, aki a helyi Morgó vendégfogadó, Petrovics István 1833–36-os bérlete után folytatott adatgyűjtést. 1960-ban meg is jelent a Petőfi Irodalmi Múzeum éves kiadványában: *Petőfi apjának Fülöpszállási bérletei* címen, később önálló kötetben is megjelent, melynek címe: *Közelebb Petőfihez.*

Apám jogi végzettségű, széles látókörű emberként segített Mezősinek az adatgyűjtésben, és a helyszín fótózásában. Mezősi említette, hogy Félegyházára hazatért 1849-es orosz hadifogoly történetét kutatja, aki hírt hozott Petőfi Sándor szibériai fogságáról. A hivatalos körök csak legyintettek erre a témára.

Ezzel egy időben nagyapám mesélte, hogy szabadszállási – az első világháborút megjárt, és orosz hadifogságból hazatért – volt katonák beszéltek Petőfi sírjáról, melyet egy nagy tó partján Irkutzk és Csita környékén láttak. Az információáramlás hatására 1937 körül egy Sándor József nevű újságíró-féle ember leutazott Szabadszállásra, és több ember meghallgatása után írta meg, és adta ki a *Nemes Petőfi Sándor költőnk Szabadszálláson született és Szibériában halt el* című könyvét. Állítása szerint ő maga egy Barguzin nevű orosz helységben látta és fotózta le Petőfi sírját, melynek felirata ez volt: *Alekszandr Sztjepanovics Petrovics magyar őrnagy és költő meghalt Iliszunszkban (Ázsia) az 1856-os évben május hóban.* Ezen könyvből őrzök egy dedikált példányt. A dedikáció mellett a következő kézi bejegyzés olvasható benne: *„Bólyai akadémia parancsnoksági ép. II. lépcsőház I. em. Hegedűs őrnagy: okm. felküldve Honv. minisztériumba. Gréczy szds. okmányokat ígérte.” A dedikáció szövege: „Hegedűs Gyula főszerkesztő úrnak mély tisztelettel. Budapest 1941. július 7-én Sándor József. Erősen figyelemfelkeltő könyvről van szó, mely rengeteg adatot szolgáltat a barguzini Petrovics sírről.*

Sándor József később Sviegel Ferenc, szintén szibériai hadifogollyal jelentős sajtóvitát és pert is folytatott, hogy a sírfotót melyikőjük is fotózta le valójában. Ez a könyv később a barguzini expedíció egyik elindítója lett. Az 1980-as években felerősödött Petőfi szibériai halálának lehetősége.

Igyekeztem ezen sajtótermékeket beszerezni, hogy minél több adat vagy feltételezés birtokában lehessenek. Összegyűjtöttem Petőfi kortársainak leírásait, melyben a költő alakjára, fogazatára vonatkoztak. Gyűjteményemben ekkor már elkülönítve kezeltem a szibériai verzió adathalmazát.

1990-ben dr. Szabó Géza, a szekszárdi Wosinsky Múzeum munkatársa, a kutató expedíció régésze a saját fotó, dokumentum és tárgyi szibériai anyagából kiállítást rendezett a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Ezt a Magyar Tudományos Akadémia hathatós javaslatára eltávolították. Szabó Géza kérésére ugyanezt az anyagot áthozta Fülöpszállásra, és helytörténeti gyűjteményem egyik szobájában kiállítottam. Néhány évig itt lehetett ismerkedni az expedíció kutatási eredményeivel.

Ezen időben dr. Kiszely István antropológus, az expedíció tudományos vezetője, és Fekete Sándor, a Petőfi Társaság elnöke is többször járt házamban, több kiállítást megnyitottak. Mindketten írtak könyvekben, cikkekben gyűjteményemről, kutatási eredményeiről.

Az áldatlan TV és rádió vitáikat elképedve hallgattam. A velük való beszélgetéseim egy szörnyű és méltatlan társadalmi tudományos jelenségre, a valóságot és igazságot megcsúfoló tényekre hívta fel a figyelmemet, mely a mai napig tartó csalódásomat eredményezte.

A viták lassú elcsendesülése közepette 2003-ban Kunszentmiklósról költöztem. Házam, a Felső-Kiskunsági Emlékek Háza és Petőfi Kultuszgyűjtemény ma is látogatható. Vendégeim sok tárggyal és információval látnak el nap mint nap.

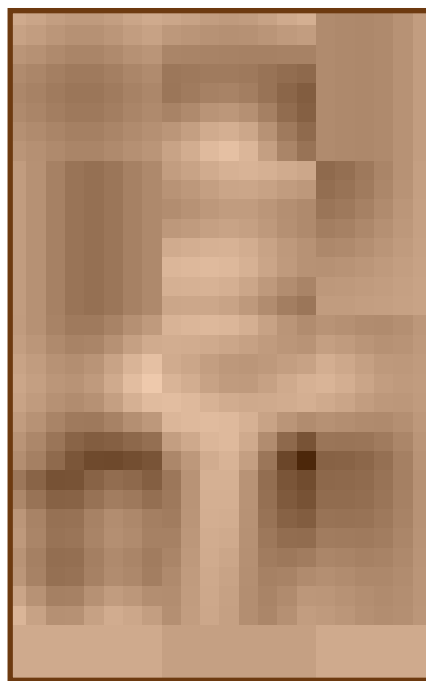
Az ásatáson résztvevők közül már nincs velünk Kiszely István, Kéry Edit, Nehéz Mihály és Kardos Lajos. Az örökösök közül néhányan elhozták házamba a barguzini kutatók hagyatékát, így a hatalmas anyag rendszerezésének izgalmas feladata hárult rám. Szabó Géza eredeti barguzini tárgyainak, fotóinak, dokumentumainak anyaga is nálam van.

Több, az egykori ásatáson résztvevő expedíciós tag megfordul időnként nálam, mint a filmes Karáth Imre vagy az újságíró Borzák Tibor. Sokan ma is hoznak könyveket, híreket, dokumentumokat, újságcikkeket

Petőfi szibériai életéről, fogságáról, vélt vagy valós verseiről, rokonairól, leszármazottairól.

A Szibériát rendszeresen járó szabadszállási Ballabás Mihály kutatási anyaga, aki egy, 1849-ben Erdélyben orosz fogságba esett huszár dokumentumait fénymásolta le egy Bajkál tó környéki város levéltárában, szintén a gyűjteményembe került.

Nem kevés szépirodalmi művet vászoltam ki könyvtáramból, melyek csak úgy spontán írnak 1849-es magyar foglyok Szibériában való egykori létezésükről.



Petőfi arcképe, 1882

A Székely család, vagyis saját családi levéltáram is őriz érdekes emlékeket a 19. századi szibériai fogsággal kapcsolatban.

Családtörténeti irataimat dr. Székely Tibortól örököltem. Ő Horthy Miklós kormányzó jogi adminisztrációjához tartozott, századosként került orosz fogságba Budán 1944 telén. Megszökött, hosszú éveken át inkognitóban élt. Családtörténeti kutatásában társa volt dr. Székely Zoltán, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum hosszú éveken át igazgatójaként dolgozó rokonunk.

A családi irataim között bizonyító erejű dokumentumok lapulnak. Ilyen Rétyi (családunk erdélyi ágának származási helye) Székely Lajos (1822–1879) 1848–49-es százados történetét rögzítő dosszié.

1849. május 24-én Debrecenben megjelenő „KÖZLÖNY” (113. szám) tudósít, hogy „Petőfi Sándor és Székely Lajos századosok katonai érdemrend harmadik osztályával feldíszítottak...” Később Székely Lajos 1860-ban a Garibaldi szabadságharcban a magyar légió századosaként harcolt, majd részt vett a lengyel-orosz háborúban. Ott fogságba esett, Szibériába vitték az oroszok. A 16 esetben sebesült katonát Jókai Mór közbenjárására Erzsébet királynő segítségével, Ferenc József kikérte az orosz cártól.

A kiegyezést követően hazatért Szibériából, rabköpenyét Jókai jelentős összeggel megvásárolta. (ezzel segítette a hazatérő Székely Lajos újrakezdését.)

Hazatért Rétyre, és a helyi honvédegylet tagja volt, haláláig otthon gazdálkodott.

Néhány esztendővel ezelőtt egy olasz egyetemi tanár (Udine, Budapest) Roberto Ruspanti, Petőfi műveinek olasz nyelvű fordítója egy 1880 körül Olaszországban kézzől kézre vándorló kézirat, ma már könyvben is megjelent verses elbeszélést hozott nekem. Címe: „Petőfi Szibériában”, írója egy olasz egykori szibériai rab Armando Lucifero. Különös, hogy egy olasz honnan tudhatott ennyi konkrétumot Petőfi élettörténetéből. Vajon ki is írhatta ezt az elbeszélő költeményt?

Szomorúan, kiábrándulva tapasztalom a Magyar Tudományos Akadémia tagjainak 35 éve tartó konok és merev elutasítását Petőfi esetleges szibériai fogságával kapcsolatban, és az oroszok magyar 1849-es katonák elhurcolásával kapcsolatban is.

Csalódottan vonom le a következtetést, hogy a Magyar Tudományos Akadémia nem engedi a barguzini 7-es számú sírban talált Alekszander Sztjepanovics Petrovics csontjainak genetikai (DNS) vizsgálatát.

Több évtizedes igazság keresésemnek ez az eredménye, következménye.

Én nem tehetek többet, őrzöm a dokumentumokat, az összegyűjtött emlékeket és várom azt az időt, amikor végre egységes lesz a nemzet állásfoglalása, miszerint amit a mai modern tudomány bebizonyíthat, azt nem kellene a mítoszok világában veszni hagyni.

Székely Gábor Attila helytörténeti kutató

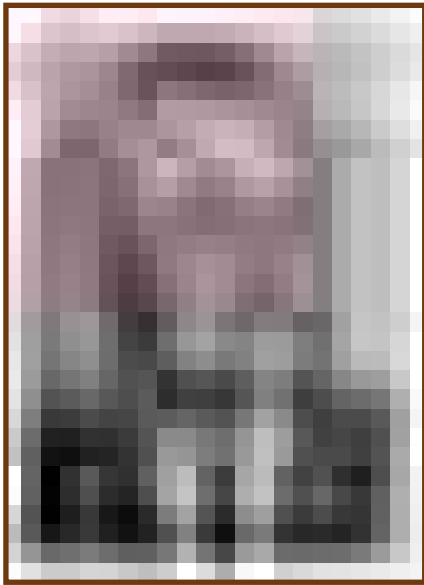
Tisztelt Olvasók! A Redemptio 2024. júniusi számában megjelent Ufer Sárközi Ágnes Vaczek Béla emlékezete című írása, amelyben tévesen közöltük a Vaczek Bélát ábrázoló fotót. A hibáért elnézésüket kérjük! Ezért most újból leközzöljük a nevezett írást, immáron a helyes fotóval. Szíves megértésüket kérjük! (szerkesztő)

A JÁSZBERÉNYI TANÍTÓKÉPZŐ INTÉZET TANÁRAI III. RÉSZ

Vaczek Béla emlékezete (1890–1980)

**Tanítóképzői oktató, gazdatiszt,
főiskolai gazdasági igazgató**

1890. február 27-én Cekeházán (ma Abaújszántó) született. Apja, Vaczek Adolf (1845–1928) kertész, anyja, Szlovenszky Emília (1847–1939), aki a családi háttérrel biztosította. A most Csehországhoz tartozó Nymburk (an der Elbe) településről költöztek Magyarország területére, és 1910-ben honosítást kaptak. Négy gyermekük volt: Emília, Adolf (MÁV tisztviselő), Béla és Ágoston. (polgári iskolai tanár, igazgató). Adolf és Ágoston Veszlényire magyarosították a nevüket, mert köztisztviselői állásuk megkövetelte azt.



Vaczek Béla

1896 és 1906 között elemi- és polgári iskoláit az Abonyi Állami Polgári Fiúiskolában végezte. Ezután Budapesten, a Magyar Királyi Állami Polgári Tanítóképző Intézetnél folytatta tanulmányait, ahol 1912-ben megszerezte felső nép- és polgáriskolai tanítói oklevelét. Szakterületei

a növénytan, a kémia, az ásványtan és a fizika voltak. Ugyanebben az évben énektanítói oklevelet is szerzett, mikor is hegedülni is tanult.

1915-től 1918-ig Sárospatakon tanított a Református Tanítóképző Intézetben.

1918 és 1919 között a Stubbyafürdői Állami Tanítóképző Intézet oktatója volt.

1919 szeptemberétől a Jászberényi Állami Népiskolai Tanítóképző Intézetbe szerződött, ahol mennyiségtant, fizikát, testtant és lélektant oktatott.

Ebben az időben a jászberényi tanítóképző épülete még csak tervben volt. Az intézet a Kossuth Úti Általános Iskola épületében kezdte meg az oktatást. Vaczek Bélának nagy szerep jutott az induló tanítóképző berendezésében. Kapcsolata folytán Stubbyafürdőről is érkeztek használt bútorok.

A Tanácsköztársaság ideje alatt az akkori kormány nézeteivel szimpatizált, mivel ateista volt, és úgy látta, hogy az oktatást haladó szellemben kell folytatni. Ezért 1921-ben elbocsátották. 1922-ben a fegyelmije miatt Jászberényben új tárgyalást írtak ki, amely csak egy sikertelen próbálkozás maradt.

Időközben családot alapított, először szülei közelében – Abonyban – a gróf Szapáry birtokon (gr. Szapáry Frigyesnél, később annak László fiánál) uradalmi- majd gazdatiszti feladatot vállalt.

Szapáry László apja – gróf Szapáry Frigyes (1869–1935) – diplomata, nagykövet, nagybirtokos volt, akinek felesége (az osztrák Windisch Gráz Mária 1878–1818) korán elhunyt, így a gazdasági teendők mel-

lett megbízta Vaczek Bélát a gyermekei nevelésével is. Szapáry László pedig apja halála után lett Vaczek Béla munkaadója.

Szapáry Lászlóról még azt kell tudni, hogy csapdalövészként 3 olimpián vett részt Helsinkiben, Rómában és Tókióban. A római 10. helyezést a legjobb eredménye. A második világháború alatt Magyarországról Ausztriába menekült, majd osztrák állampolgárságot kapott.

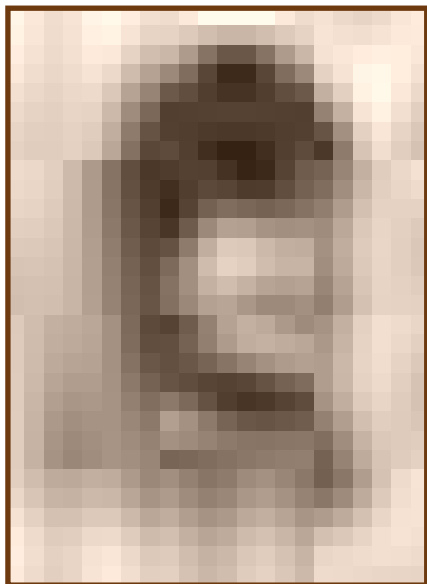
Vaczek Béla 1928-ban Budapesten egy rövid, „számtartási” (maikifejezéssel számviteli) tanfolyamon vett részt, amit az akkori és későbbi munkájánál jól tudott hasznosítani. 1939-ben az idős gróf halála után a gyerekei gyámja lett, és felelősséget vállalt nevelésükben, életük alakulásában. 1945-ben a fiatal Szapáry gróf (1910–1998) Ausztriába, az édesanyja birtokára költözött, és hívta Vaczek Bélát is, hogy hagyja el az országot. De ők maradtak azzal az elgondolással, hogy majd lesz valahogy, és nem szabad feladni.

Az oroszok bejövetele után a Szapáry birtokról – minden megokolás nélkül – munkatáborba száműzték, ahonnan három hónap után, ugyancsak megokolás nélkül szabadon engedték, és a volt házukból is, ami a grófi birtok közelében volt, kitétték őket. Az akkori vagyona pedig a pénzeértékelés miatt gyakorlatilag megsemmisült. Így aztán 1946 tavaszán – a jászvári Bartalokhoz fűződő családi kötődése miatt – visszatért Jászberénybe, a Tanítóképző Intézetbe, ahol újra tanári megbízást kapott, és amellet az intézmény gazdasági feladatainak szervezését is ráruházták

Erről így írnak az intézet évkönyvében: „Új tanárookra volt tehát szükség. 1946 tavaszán tért vissza az intézetbe Vaczek Béla, aki az iskolának már 1919-ben az első tanárai között szerepelt, de mert politikai, vallási hitvallását bátran ki merte nyilvánítani, a Tanácsköztársaság leverése után elbocsátották állásából. Nagy lendülettel fogott újra a 27 évvel előbb abbahagyott nevelő-oktató munkájához, s főleg gazdasági szervezés területén

köszönhetett neki sokat az intézet az inflációs világ nehéz időszakában.”

Nem voltak könnyű idők ezek, hiszen nagy szükség volt olyan emberekre, akik felsőbb utasítás hiányában cselekvőkéspek maradtak az új társadalmi rendszerben. Ilyen volt Vaczek Béla is. Például kb. 160 tanyai tanító részvételével egy 3 hetes tanfolyam tematikáját tervezte meg Tóth Gyula tanárral együtt, amit ő állított össze. Azon kívül iskolán kívüli, népművelésre felkészítő tanfolyamokat szerveztek. Gazdasági igazgatóként feladata volt a diákság élelmezése. Így a tanítóképző kertjeit konyhanövényekkel ültette be, amit a diákság is – gyakorlati órák keretében – szorgalmasan gondozott. Így nem mindent kellett a piacról beszerezniük.



Vaczek Béláné Bartal Piroska

1948-49 között a jászberényi tanítóképzőben megbízott igazgatóként működött. 1950-től 1967-ig pedig – Andrássy Béla igazgató mellett – az intézmény gazdasági és élelmezési igazgatójaként dolgozott.

Egyéb személyével kapcsolatos hírek a neten:

Nemzeti Újság, 1931. augusztus (13. évf., 173–196. sz.): Egy revolveres lövészversenyen vett részt Taksonyban, ahol 3-ik díjat kapta.

1933-ban nyugalmazott tanárként Abonyban, a testnevelési tanácsban (szak)felügyelőként szerepelt. Barátai muzikus-gazdának hívták, mert jól játszott mélyhegedűn és előfordult, hogy bizonyos alkalomkor a nagyközönség előtt is fellépett

Családi háttere:

1925-ben megnősült. Felesége, a neves, jászberényi, újszászi-szakálósi Bartal család egyik lánya, Piroska, (1899–1942), akit túl fiatalon tragikus körülmények miatt elveszített.

Fia, Emil 1926-ban született. Lánya, Éva (1929–2024) Szolnokon született, aki 1949-ben a jászberényi tanítóképzőben végzett. Apjuk nem nősült újra. Egy ideig sógornője, Bartal Lydia gondoskodott róla és gyerekeiről, majd egyetlen unokájáról, Hegedüs Gáborról is, mert lánya, (akkor Hegedűsné, Vaczek Éva) 1956 után elhagyta az országot, és Svájcban telepedett le. Éva fia, Gábor csak 6 éves korában követhette anyját a Vörös Kereszt közvetítésével Svájcba.

Vaczek Béla 1977-ben Budapestre költözött, a nyugdíjas Pedagógusok otthonába. 1980. március 3-án hunyt el. Családja vallásos ceremóniával búcsúztatta, mivel a lánya szerint „*ekkor ebbe már nem volt beleszólása*“. Érdekes, hogy szobája falán mindig ott függött egy Krisztus kép, ami gyermekeinek is azt sugallta, hogy inkább kételkedő volt, mintsem ateista, hiszen ő is vallásos családból származott. Nyughelye a jászberényi Szent Imre temetőben a Bartal kriptában található.

Diákjai tisztelték, szerették. Gyakran meghívták a tanítóképzői osztálytalálkozóikra, amelyeken sokáig szívesen részt vett. Szeretett osztályának

mikor is többször felidézte tanártársait, kedves diákjait, főleg az 1949-es osztályt, akik nem riadtak vissza az ún. „hőskor“ (a háború utáni idők) nehézségeitől, akik mind a munkában, mind a kulturális életben, és még a tanulásban is helyt álltak (pedig jegyzet alig állt rendelkezésükre), de Béla bácsi szerint is alaposabb tudással és több szeretettel tarsolyukban léptek ki az intézet kapuján. Ezeket a gondolatokat egy diákja által közvetítette a találkozón megjelentek felé, és azt üzentek nekik, hogy nagy szeretettel gondol mindenkire, és még hozzátette, hogy „*mindig szívvel, lélekkel és odaadással tegyétek, amivel foglalkoztok, vagy csináltok.*“

Ezeket a sorokat egy volt diákja, Répássy Éva jegyezte és olvasta fel azon a régi találkozón. A továbbiakban is, az élete végéig a féltő apa szeretetével kísérte diákjainak sorsát.

Szapáry László gróffal sokáig levelező kapcsolatban maradt, mikor is jókívánságokat küldtek, vagy kölcsönösen beszámoltak egymásnak családjairól.

A Bartalok által nekem is rokon Vaczek Béla bácsi egy kedves, segítőkész, mélyhangú, jó humorú emberként maradt meg az emlékezetemben, akit nap, mint nap, mint leánygimnazista láttam, mikor az 50-es évek végén két évet a tanítóképzőben töltöttem. (Mert átmenetileg ott voltunk elhelyezve, míg iskolánk fel nem épült).



A civil ruhás férfi Vaczek Béla

a 30 éves találkozására 1979-ben már gyengélkedése miatt nem tudott elmenni, bár teljes szellemi frissességnek örvendett. Volt diákjai néha még az otthonban is meglátogatták,

Előfordult, hogy keresztszüleimnél találkoztam vele, mikor is éjszakába nyúló kártyázást rendeztek. Ilyenkor az egyik viccet a másik után mesélte, szinte ki se fogott belőle. Később,

mikor már nem élt, Éva lánya a svájci férjével, Arrigoni Carlóval és fiukkal, Gáborral, ha hazalátogattak, hozzánk is beugrottak egy-két napra, nosztalgizálni és ápolni a régi családi összetartozást.

Őrizze ez az írás az emléküket, mert időközben már sem Vaczek Éva, de egyetlen fia, Gábor sincs már közöttünk. Csak második férje, Arrigoni Carlo él még, aki a Vaczek család hivatalos papírjaiba bepillantást engedett.

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató

Források

A jászberényi Tanítóképző Intézet Évkönyve 1968–1971

Állami Népiskolai Tanítóképző Intézet, Jászberény, 1918 | Arcanum Digitális Tudománytár

Állami Polgári Fiú és Leányiskola, Abony, 1907 | Arcanum Digitális Tudománytár

Félegyházi Közlöny, 1908 (7. évf. 1–52. sz.) | Arcanum Digitális Tudománytár

Arcanum Digitális Tudománytár

Magyar Királyi Állami Polgári Tanítóképző-intézet, Budapest, 1913 | Arcanum Digitális Tudománytár

Digitális Tudománytár

Nemzeti Ujság, 1931. augusztus (13. évf. 173–196. sz.) | Arcanum Digitális Tudománytár

Református Tanítóképző Intézet, Sárospatak, 1927 | Arcanum Digitális Tudománytár

Özv. Vaczek Adolfné gyászjelentése 1939 - Széchenyi könyvtár, Budapest

Leánya, Arrigoniné, Vaczek Éva közlései és családi okmányai - Basel/CH, aki időközben elhunyt.

www. geni.com

A XXXIII. Jász bál Jászkiséren

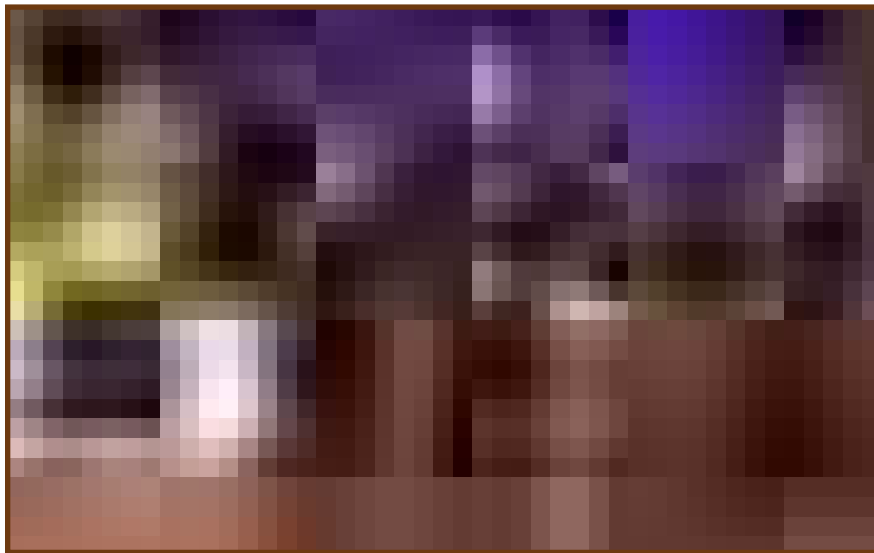
A 20. század elején a jászsági bálók között különösen közkedveltek voltak a farsang idején tartott ún. Jász bálók vagy Jász főköttös bálók, amelyek főrendezője a Budapesten működő Jászok Egyesülete volt. A bált minden évben más és más jász településen (Jászberény, Jászapáti, Jászárokszállás, Jászladány) tartották, s a többi mulatsághoz hasonlóan jótékony célokat szolgált. A Jászok Egyesülete 1922-ben Jászberényben rendezte meg az első Jász bált, amelyet a korabeli sajtó így harangozott

be: „a jászok összetartásának lesz első impozáns megnyilvánulása.”

A jász bálók a jászok számára mindig többet jelentettek egy közönséges farsangi mulatságnál, hiszen nemcsak egybegyűjtötte a Jászság színe-javát és teret adott a jászsági művészek bemu-

lelevenítve a régi polgári báli hagyományokat 1990-ben megrendezték az első Jász bált, majd ezt követően minden év farsangján.

2012-ben némi változás történt a bál rendezését illetően, ugyanis a Városvédő és Szépítő Egyesület és Jászbe-



**Lukácsiné Gubicz Beáta tanárnő, Pócs János országgyűlési képviselő,
Kiss Gábor jászkapitány, Lukácsi György polgármester**

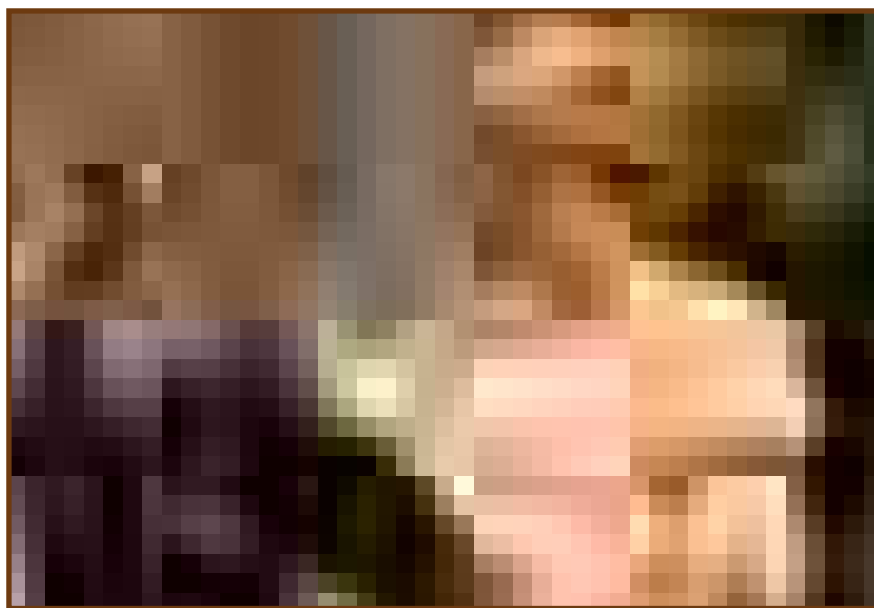
Fotó: Szabó Olivér

tatkozásának, de mindenekelőtt a jász összetartozás gondolatát szolgálta. A jász bálók rendezésének a II világháború vetett véget, s emlékét mintegy hatvan év múlva támasztották fel.

Az 1987-ben megalakult jászberényi Városvédő és Szépítő Egyesület kezdettől fogva nagy gondot fordított a régi szokások, hagyományok megismerésére és ápolására. Így fe-

rény Város Önkormányzata közösen szervezte meg a 23. Jász bált, és már nem farsang idején, hanem a Jászkun Redemptio emléknepjéhez közel eső szombaton.

Ekkor született meg a döntés arról is, hogy induljon el a Jász bál jászsági körútra. Ennek megfelelően a következő Jász bált már Jászapáti városa, a 25. jubileumi bált pedig



**Bollókné Gyurkó Mária bálanya
és Hortiné dr. Bathó Edit műsorközlő**

Fotó: Szabó Olivér

Jászfényszaru városa rendezte meg fényes pompával. Később csatlakozott a bál rendezőihez Jászkisér és Jászárokszállás városa is.

Az Innoven Kft. által elkészített ízletes ünnepi vacsora után a *Pendzsom Néptánc Egyesület* tagjai nyitótáncként magyarszováti és jászsági

jászsági, valamint új stílusú dallamokkal örvendeztette meg a bál közönségét.

A bál díszvendége *Berente Judit* paraolimpikon volt, akit 22 órákor köszöntött *Hortiné dr. Bathó Edit*, a bál műsorközlője és *Lukácsi György* polgármester.

Berente Judit Jászkiséren született és ma is ott él. A jászkiséri Csete Balázs Általános Iskolában tanított tíz évet, de gyermekkorában diagnosztizált vesebetegsége miatt művesekezésre szorult, emiatt abba kellett hagynia a tanítást. 1995-ben a szervátültetés egy új életet hozott számára. Bekapcsolódott a szervátültettek közösségébe, sportmozgalmába, amely új kapukat nyitott ki számára. Komoly sikereket ért el az úszás és a síelés területén, és megalapította a Szervátültettek és Művesekezettek Európai



Középen Jász Erika bálkirálynő és Menyhárt Szilárd bálherceg Fotó: Szabó Olivér

1990 óta eltelt három és fél évtized, így tulajdonképpen ebben az évben már a 35. Jász bált kellene ünnepelnünk, de a Covid-járvány miatt két esztendőben nem került megrendezésre. Ezért a május 11-én, Jászkiséren megrendezett Jász bál a 33. volt a sorban.

Jászkisér városa immáron másodikkal vállalta magára a bál megrendezését, és ez alkalommal a Művelődés Háza szolgált a bál színhelyéül. Az összesereglett vendégeket *Lukácsi György* polgármester, *Pócs János* országgyűlési képviselő és *Kiss Gábor* regnáló jászkapitány köszöntötte. Ezt követően a polgármester ünnepélyesen felkérte *Bollókné Gyurkó Máriát* a bálanyai tisztség betöltésére, aki örömmel vállalta a megtisztelő feladatot, majd megnyitotta a jászok XXXIII. hagyományörző bálját.



A Pendzsom Néptánc Egyesület nyitótánca

Fotó: Szabó Olivér

táncokat mutattak be, majd *Molnár László* népzeneész és *Kovácsné Lajos Krisztina* népdalénekes hajdúsági,

Sportszövetségét, amelynek 21 évig az elnöki feladatait is ellátta. 2006-ban Jászkisér Díszpolgárának választották, 2019-ben pedig bekerült a WTGF Hírességek csarnokába.

Az est folyamán a bál rendezőbizottsága megválasztotta a XXXIII. Jász bál királynőjének *Jász Erikát* a bál hercegének pedig *Menyhárt Szilárdot*, akiket látványos ceremónia közepette köszöntöttek a pódiumon.

Éjfélkor került sor a tombolasorsolásra, amelynek tiszta bevételét ez alkalommal a II. világháborús emlékmű felállítására fordít majd Jászkisér Város Önkormányzata.

Az óra már elütötte a hajnali három órát, amikor vége lett a fényes mulatságnak.



A Jász bál vendégei

Fotó: Szabó Olivér

Iris

Jász alkotók tárlata Budapesten

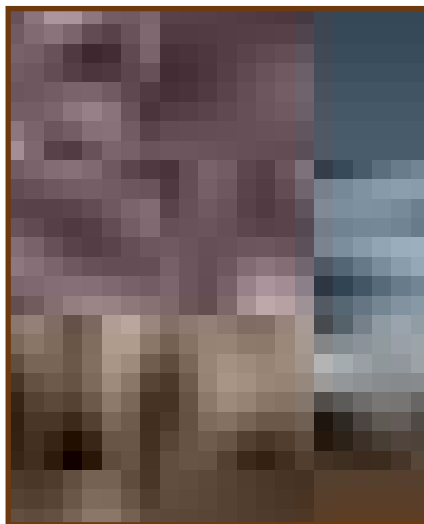
En ide tartozom címmel rendezett nagy sikerű kiállítást a Jász Alkotók Köre (JAK) Budapesten 2024. április 26 és május 15 között. Az újbudai Kelenvölgyi Közösségi Házban a Jászságból elszármazott, vagy ma is ott élő alkotó művészek mutatkoztak be. A 84. közös kiállításon csaknem negyven, különféle technikával, stílusban készült alkotás idézte meg a Jászsághoz való kötődést, a szülőföld szeretetét, de több alkotás Jászságon kívüli tájakra – a Tiszaparra, Gyulára, a Velencei-tóra – is elkalauzolt. Több festménynek volt témája a lassan tovatűnő jászsági tanyavilág, de üdítő csendéletek, fotógrafikák, fotók, tollrajzok is a kiállítás részei voltak.

A Jászapáti élő és alkotó Törökné Rusvay Mária a Mátra előtt kavargó viharfelhőt örökítette meg. Radics Márta a Jászapáti Kálvária részletét mutatta be. Szabari Zoltán különleges technikával készült *Ballada* című alkotása a Szabari családnak állít emléket. Bobák László festményén totálban, Deli Julianna festményén közelről sejlik fel a tanyavilág egy részlete, míg Molnár János *Utolsó levél* című alkotásában a világégés minden fájdalma benne van. D. Kovács Júlia festményét gyulai pillanatok ihlették.

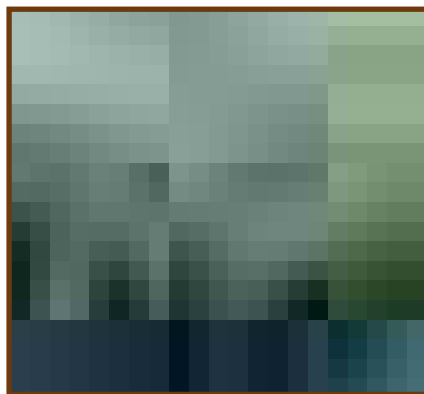
A tárlat kiállítói voltak: Magyar Ari, D. Kovács Júlia, H. Bekes Viktória, Vozáry Viktória, Danczák István, Horváth Bence Tamás, Szabari Zoltán, Molnár János, Bobák László, Benke Judit, Deli Julianna, Pásztor-né Győr Mária, Törökné Rusvay Mária, Elter Tibor, Budai Szilvia, Végert

Ágnes, Radics Márta. A kiállítást D. Kovács Júlia, a JAK elnöke rendezte, vendégkiállító Kovács Kinga volt.

Bognár Mária újságíró



Pásztor-né Győr Mária - Rózsák vázában
Fotó: Bognár Mária

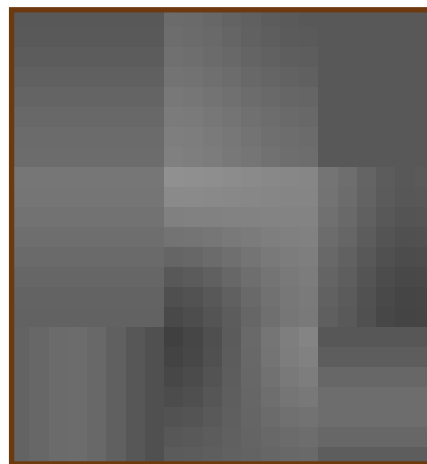


Végert Ágnes - Flóra I-II.
Fotó: Bognár Mária

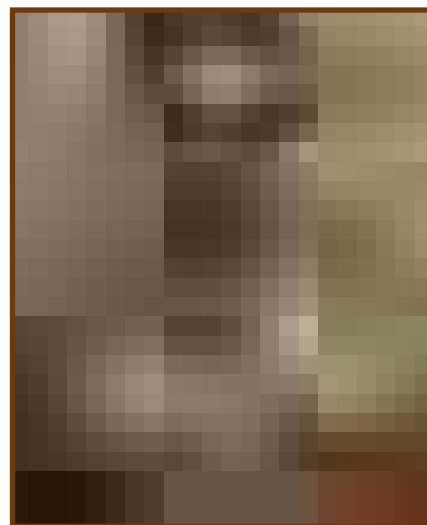


Bobák László - Jászsági nagytotál

Fotó: Bognár Mária



D. Kovács Júlia - Mediterrán hangulat
Fotó: Bognár Mária



Molnár János - Utolsó levél
Fotó: Bognár Mária

XXVIII. Jász Világtalálkozó Jászfákóhalmán

„Jászok, kunok, avarok már mindannyian magyarok” mottóval huszonkét év után ismét Jászfákóhalma rendezte a jászok legnagyobb ünnepét, az immár XXVIII. Jász Világtalálkozót 2024. június 21–22–23-án, a Jászok Egyesületével közösen. A jeles eseményre még szebbé varázsolt Tarna-parti falu színpompás programkínálattal várta az elszármazott jászokat és az odalátogatókat, köztük az erdélyi testvértelepülést, Csíkszentdomokos küldöttségét. A Kossuth Rádió Országjáró műsora szombaton élő adásban adott bepillantást a település életébe, mutatta be értékeit, hagyományait.

A háromnapos rendezvény péntek délután ünnepélyes megnyitóval vette kezdetét a gyönyörű park övezte, virágokkal pompázó Szent József téren. A találkozóra érkezőket Terjéki Tünde, a házigazda település polgármestere, Borbás Zoltán, a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei közgyűlés alelnöke és Farkas Ferenc, a Jászsági Önkormányzatok Szövetségének elnöke köszöntötte. A köszöntők után Gulyás András Zoltán, a Jász Múzeum igazgatója átadta a Jászok Nagykönyvét Terjéki Tünde polgármesternek, és a hagyományoknak megfelelően megnyitották a kiállítások, különböző helyszíneken különleges, színes tárlatok várták az érdeklődőket. Pénteken templomi koncert, majd a Jászság Népi Együttes műsora nyugtázta le az érdeklődőket, amit táncbázis követett.

A szombati díszünnepségnek a Szent József tér volt a helyszíne, ahova a jász és kirajzott települések színes felvonulása érkezett. A díszünnepséget a Jász Himnusz nyitotta meg Kovácsné Lajos Krisztina előadásában.

Terjéki Tünde, Jászfákóhalma polgármestere köszöntőjében felidézte, hogy a település 22 év után adott ismét ott-hont a jászok legnagyobb ünnepének. A Jász Világtalálkozó állandó céljai között említette a jászok történelmi hagyományainak ápolását, a jász kultúra megőrzését, a Jászság településeinek bemutatását és a jász tudat megerősítését. Úgy fogalmazott: minden találkozó alkalmával lehetőség nyílik, hogy jász hagyományaink ne merüljenek a feledés homályába, sőt arra is, hogy itt Jászfákóhalmán is a régi hagyományainkat újjáélesszük. A polgármester arra is kitért, hogy az elmúlt években soha nem látott fejlődésen ment keresztül Jászfákóhalma. Több milliárd forintos pályázati forrásból számos fejlesztés valósulhatott meg.

Dr. Vitályos Eszter államtitkár, a rendezvény fővédnöke nagy örömmel érkezett ismét Jászfákóhalma. Ismét, hiszen nemrég adta át a község legfontosabb beruházását, a Tündérbert bölcsődét. Az erős közösségnek, a rátermett vezetésnek köszönhetően csodálatos dolgok történtek a közelmúltban a településen. A kormányzóvivő utalt arra, hogy akárcsak a legutóbbi, a mostani látogatása középpontjában a családok, a közösségek állnak. Most a jász családok, a jászok közössége. Jövőre lesz 280 éves a Jászkun Re-

demptio, amikor is a jászok és a kunok hatalmas összefogás és komoly tehervállalás mellett megváltották a jogukat. A 280 évvel ezelőtti példa ma is erőt kell, hogy adjon nekünk. Ezekben a vészterhes időkben nincs fontosabb kérdés, mint az összetartozás. Nincs fontosabb, mint közösségeink erősítése: családunké, nemzetünké, országunké – fogalmazott. Megköszönte Kiss Gábor leköszönő jászkapitány áldozatos munkáját, és egyben sok erőt és jó egészséget kívánt a képviselőtestület által megválasztott új jász kapitánynak, Berki László gazdálkodó hagyományörzőnek. Fővédnöki köszöntőjét a Jászok éneke záró verssoraival fejezte be, és kívánt jó egészséget, sok boldogságot: „Áldd meg ó Isten, áldd meg életünket,/Anyja méhében a jász piciny embert./Áldd a jószágot s minden mezőinket,/Áldd hű jász néped!”

Pócs János, a térség országgyűlési képviselője ünnepi köszöntőjében arról szólt, hogy számunkra, jászok számára ebben az évben és minden évben a legszebb ünnep a Jász Világtalálkozó. „Azért a legszebb, mert ez pontosan olyan, mint gyermekkorunkban vagy a gyermekeink számára a születésnap, amikor összejön a család és együtt ünnepelünk. Csak – ahogy illik – a jászok egy sokkal nagyobb család”. Köszönetet mondott a jászkapitányoknak és kapitánynéknak, kiemelve rendkívüli munkájukat. Méltatta a jászok egységét hirdető szerepvállalásukat: egy éven át gyönyörű viseletben a Jászság minden településén, a falunapokon, a nemzeti ünnepeken, rendezvényeken, bálakon ott vannak és képviselik a Jászságot. Azt kérte a jelenlévőktől, hogy szöjjön a lelkükben és a szívükben a Jász Himnusz. Gondolatait a Jászmagyarok együttes egyik dalának soraival zárta: „Nem akarunk mást csak élni, nyugovóra itt letérni. Mi atyánkért, fiak értünk, megőrizzük nemzetiségünk.” Őrizzük meg nemzetiségünk!

Karda Róbert, Csíkszentdomokos polgármestere köszöntőjében úgy fogalmazott: öröm volt látni ennyi jász embert felvonulni. „Most döbbszentem rá arra, mennyire fontos az Önök számára és a mi számunkra is a hit az Istenben, az ima a családjainkért, népünkért, nemzetünkért egy szebb és jobb jövőnek a reményében. A szülőföldhöz való ragaszkodás, a földhöz, ahol születünk, annak a tisztelete, őseink munkájának a becsü-

lete. Szinte mintha Székelyföldön lennénk” – mondta. Azt látom, a jászok nagyon szorgalmasak, ugyanúgy ragaszkodnak a földhöz, ugyanúgy megbecsülik a munkát, emiatt fog élő lenni a kapcsolat közöttünk - tette hozzá.

Dr. Dobos László, a társrendező Jászok Egyesületének elnöke köszöntőjében hangsúlyozta: nem mondhatjuk ki elégszer, hogy mi azoknak a jászoknak a leszármazottai vagyunk, akik szabadságukat a saját erejükből váltották vissza. A múlt azonban nekünk jászoknak nem csupán történelem, hanem erőforrás, a hétköznapi életünk adó. Így vélekedett erről a kiváló jász ember, Jászfákóhalma szülötte, Fodor István Ferenc. Ő helyezte fel Jászfákóhalma a magyar honismeret térképére, és munkássága a mai napig hatással van nemcsak Jászfákóhalmán és Jászság-szerte, de országosan is. Köszöntője után átadta a 2024. évi Jászságért díjat: az egymillió forinttal járó elismerést a jászdózsai Zsidi Andrásné, a Dósai Honismereti Szakör vezetője vehette át a jászdózsai hagyományok megőrzése érdekében végzett több évtizedes, sokoldalú, példaeértékű tevékenysége elismeréseként. Ezt követően Terjéki Tünde polgármester Jászfákóhalma Díszpolgára kitüntetését adott át Magyar Alíznek, a Jászfákóhalma Elszármazottak Baráti Társasága (JÁKOB) elnökének. Majd a Jászmagyarok Együttes frontemberének, Bánfi Ferencnek az előadásában felcsendült a dal, amelynek egyik sora a világtalálkozó mottója is volt. A dal szövegét Magyar Alíz a 2002-ben Jászfákóhalmán rendezett VIII. Jász Világtalálkozóra írta, Bánfi Ferenc zenésítette meg és a dal ott hangzott el először.

Kiss Gábor leköszönő jászkapitány beszámolójában elmondta, hogy regnálási időszaka alatt közel száz meghívást kapott. Kiemelt településként említette Jászberényt, Jászdózsát és Jászfényszarut. Jászberényt azért, mert a jászok fővárosa, Jászdózsá, mert a szeretett szülőfaluja, Jászfényszaru pedig az első újkori jászkapitányt adta 1998-ban. E három helyszínen 31 rendezvényen vett részt és további 26 településen öregbítette a jászkapitányok jó hírét. Elsődleges célként jelölte meg, hogy a fiatalokkal is megismertesse a hagyományörzés szépségeit. Ezért létrehozta a Kiss Gábor Jászkapitány facebook oldalt, ahol az elmúlt év munkájáról és az elkövetkező időszak eseményei-

ről, feladatairól számol be. Elindított egy hagyományteremtő rendezvényt: április 12-én rendezték meg az I. Jászkapitányi bált, amelynek bevételével az új jászkapitány, Berki László hagyományörző tevékenységét támogatják. Emlékezetesnek nevezte a XXII. Árokszállási Nyár programjait, ahol két kiállítást nyitott meg, Újiregen saját kapitányfát ültetett. Különösen kedves programként említette még a Redemptios ünnepségeket, a várme gyei rendezvényeket, a Jász bált, a kerek egyházi határjárást, a Kun találkozót. Kiss Gábor végül köszönetét fejezte ki a Jászkapitányok Tanácsának, Hortiné Bathó Editnek, kiemelve, hogy amikor útmutatásra volt szüksége, rájuk mindig számíthatott. *„Felemelő, hogy egy ilyen köztisztelőben álló közösség tagja lehetek, és a jövőben igyekszem példát mutatni embertársaimnak, ahogyan kapitánytársaim teszik ezt évek óta”* - fogalmazott. Sok sikert kívánt Berki Lászlónak és feleségének a következő évre. Éljenek a jászok, kunok és minden magyarok! - zárta beszámolóját Kiss Gábor.

Berki Lászlót, az új jászkapitányt ünnepélyes eskütetele és beiktatási ceremóniája után három díszlövés és három ágyúlövés köszöntötte. A díszünnepség lezárásaként a jászsági polgármesterek fehér galambokat repítettek az ég felé.

Szombat délután a jász és a kirajzott települések hagyományörző, művészeti csoportjai léptek fel, majd a budapesti Operettszínház művészeinek káprázatos előadása következett. Este az R-Go adott fergeteges nagykoncertet a sportpályán

Az ünnepi szentmisét szombati elfoglaltsága miatt ez alkalommal vasárnap celebrálta dr. Ternyák Csaba egri érsek számos jászsági pap közreműködésével a Szent Jakab katolikus templomban. Szentbeszédében arról szólt, hogy létezik egy másik ország, ami földi szemünkkel nem látható, és Jézus azért jött, hogy az emberiséget átvezesse erre a túlsó partra. Az egyház bárkájában mindenkinek helye van, mindenkit meghív arra, hogy hozzácsatlakozva átjusson, átkeljen erre a másik partra.

Hangsúlyozta, hogy meg kell vallani, és főképp gyakorolni kell hitünket. Aki ugyanis nem gyakorolja a hitét, egy idő után azon kapja magát, hogy

az nagyon megkopott, és amikor leginkább szüksége lenne arra, hogy a hit kapaszkodóját igénybe vegye, akkor rájön, hogy már ez sem olyan stabil az életében, hiszen leszokott az imádságról, leszokott a templomba járásról. A hit megvallásában és gyakorlásában a jászok mindig élen jártak. A jászok mindig arról voltak híresek, hogy hűségesek voltak az Istenhez, hűségesek voltak a hitükhöz. Még azt a tényt is, hogy a szabadságukat megváltották, megváltásnak nevezték. Még a szót is az egyház szótárából vették a jász ősök. A jászok számára annyira magától értetődő volt az istenhit, a katolikus egyházhoz való ragaszkodás. Úgy vélte, a Jász Világtalálkozó egyik legfontosabb üzenete éppen a múltban gyökerező mélyen katolikus hit hirdetése és továbbéltetése.

Terjéki Tünde polgármester köszönte az érseknek, hogy ez alkalommal is megtisztelte a világtalálkozót. Köszönetképpen a település nevében egy csodálatos „kódexet” nyújtott át, amit egy jákóhalmi iparos készített, és hazánk nemes borait tartalmazta. A Jász Világtalálkozóhoz kapcsolódóan 8 helyszínen 14 különleges, színes kiállítás adott válogatást helyi, elszármazott, vagy a Jászsághoz valamilyen módon kötődő alkotók munkáiból. Az Öreg iskola két termében az iparos elődök emléke előtt tisztelgő állandó kiállításon az asztalos és cipész mesterség kellékei, dokumentumai kaptak helyet. Ugyancsak ebben az épületben volt látható a jászjáköhalmi születésű Szabó Szabolcs rajzfilmrendező, grafikus emlékkiállítása, megidézve ismert és kedvelt mesefilmjeit, köztük a nagysikerű „Vízipók, csodapók” című alkotását. Az épület egy másik termében, a Laki Ida Képtárban a szintén jászjáköhalmi születésű festőművész szülőfalujának ajándékozott alkotásait lehetett megtekinteni. A találkozóra nyílt új, állandó helytörténeti kiállításon régészeti leletek, a nagy háborúk fegyverei, a kenderfeldolgozás eszközei, vallásos emlékek, köztük a híres kiskunsági Madonna kaptak helyet. Az Öreg iskola adott helyet a fiatal jászjáköhalmi tervező grafikus Kisbódi Lili munkáinak is. Ő készítette a 28. Jász Világtalálkozó logóját is.

A gazdakör épületében két kiállítás várta az érdeklődőket. Az egyik, a találkozóra készült, és a ma már nem

használt mezőgazdasági eszközöket sorakoztatta fel. A Gazdakör másik termében a 2020-ban elhunyt Fodor Ferenc István munkásságának állítottak emléket. A róla elnevezet termében láthattuk a községről és a Jászságról megjelent kiadványait, könyveit, több magas rangú kitüntetését, és egy kis válogatást karikatúráiból is, amelyeket Mőszke néven publikált. A könyvtár csipkekiállításán horgolt, vert, kötött és varrott csipkében gyönyörködhattunk, míg a Mentha Patikában 280 maci csalt mosolyt a betérők arcára. A Polgármesteri Hivatal földszinti folyosóján Bugyi László Guriga fotográfus Jászjáköhalmához kötődő fotói, az Idősek Otthonában gondos kezek készítette alkotások voltak láthatók. A IV. Béla Általános Iskola előtti parkban a Jászjáköhalmán működő Béke Vadásztársaság trófeáiban gyönyörködhattunk, és ugyancsak itt mutatkoztak be a szebbnél-szebb galambok és kisállatok.

A világtalálkozó utolsó napján zajlottak a sport- és ügyességi versenyek: a Tarna-holtágon horgászversenyt tartottak, de volt jászsági ételek főzőversenye, jászsági pálinkamustra és jászsági népi játékok olimpiája is zajlott.

A világtalálkozó záróünnepségén Terjéki Tünde polgármester köszönetet mondott mindazoknak, akik segítséget nyújtottak a három napos rendezvénysor megszervezésében. Majd a világtalálkozó hivatalos lezárásaként Berki László jászkapitánnyal átadta a rendezés stafétáját Kolláth Bálintnak, a XXIX. Jász Világtalálkozót rendező Jászszentandrás polgármesterének. Ezt követően rövid video mutatta be a jövő évi találkozó házigazda települését. A háromnapos rendezvényt Szekeres Adrienn varázslatos könnyűzenei koncertje zárta.

Jászjáköhalmi épületek, mint huszonkét évvel ezelőtt, most is jó házigazdája volt a jászok legnagyobb, legszebb ünnepének. Színes programokkal, nagy vendégzeretettel várták és fogadták az ide érkezőket, akik a sok élmény mellett megismerhették a falu életét és értékeit. A rendezők mindenre figyeltek: a rendkívüli hőséget párapapuk, hideg ásványvizek és frissítők enyhítették, a hölgyeknek gyönyörű kék legyezővel készültek. Köszönjük Jászjáköhalmi!

Bognár Mária újságíró

KÉPES RIPORT A XXVIII. JÁSZ VILÁGTALÁLKOZÓRÓL
Bognár Mária fotóival



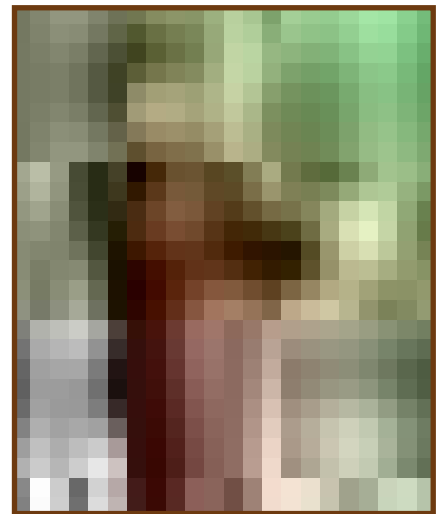
Percz László átadja a kapitányok ajándékát Kiss Gábor leköszönő kapitánynak



Terjéki Tünde polgármester asszony



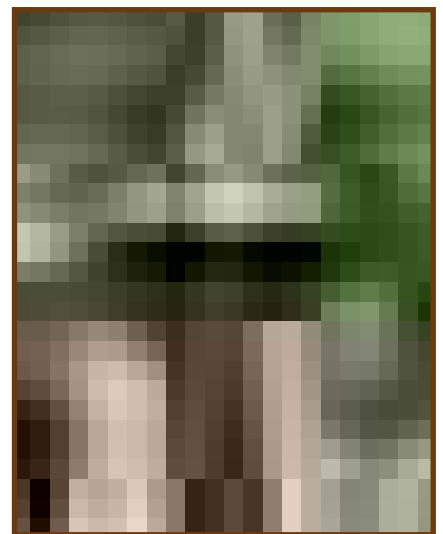
Dr. Dobos László, a Jászok Egyesülete elnöke és Zsidei Andrásné Jászságért Díjas



Pócs János országgyűlési képviselő



A díszünnepség résztvevői



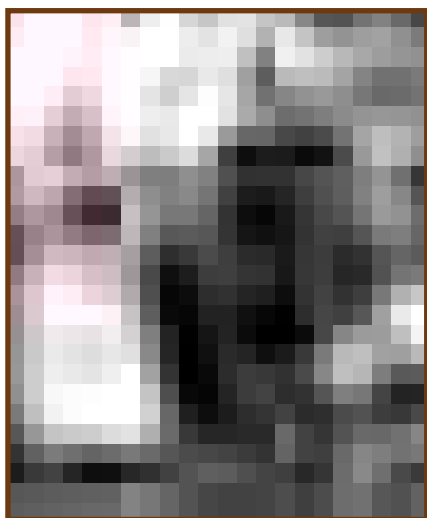
Magyar Aliz Jászkóhalma díszpolgára



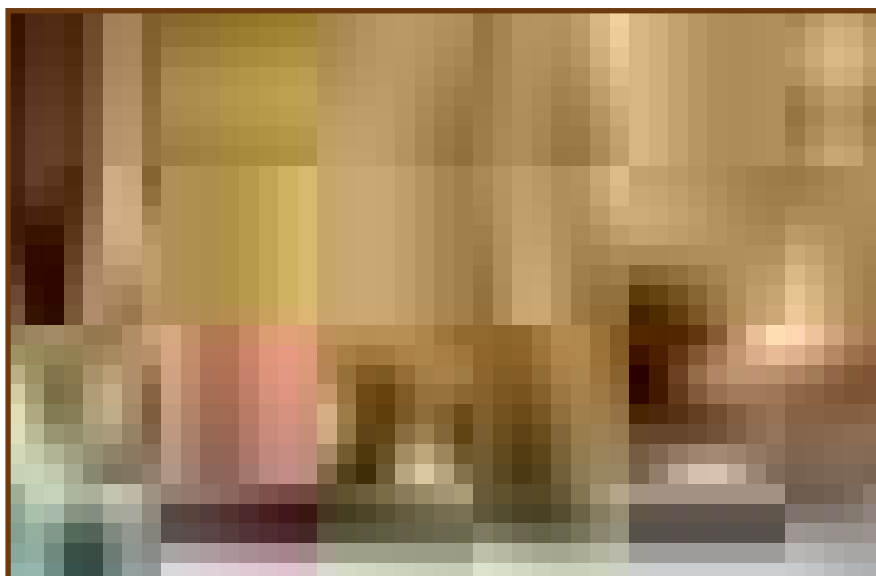
*Karda Róbert Csíkszentdomokos
polgármestere*



Berki László, a jászok új kapitánya



*Hortiné dr. Bathó Edit
ny. múzeumigazgató és Berki László
beiktatott jászkapitány*



Dr.Ternyák Csaba egri érsek az ünnepi szentmisét celebrálja



Berki László jászkapitány lóháton



*A világtalálkozó vándorbotjának átadása Kolláth Bálint
Jászszentandrás polgármestere részére*

Kiss Gábor jászkapitány beszámolója a 2023-ban végzett munkájáról

2024. június 21–22–23-án Jászfákóhalmán rendezték meg a XXVIII. Jász Világtalálkozót. A június 22-i díszünnepség egyik legszebb ceremóniája az új jászkapitány beiktatása volt. Mielőtt azonban Berki Lászlót tisztségébe iktatták volna, Kiss Gábor előző jászkapitány beszámolt a regnálása alatt végzett hagyományörző munkájáról. A következőkben közzé tesszük a világtalálkozáson elhangzott kapitányi beszámolót:

„Nagyon különös érzés itt állni Önök előtt egy év elteltével, hiszen sohasem telt el ilyen gyorsan egy esztendő, mint a regnálási időszakom alatt. 2023. július 1-jén az a megtiszteltetés ért, hogy a XXVII. Jász Világtalálkozó keretében engem iktattak be jászkapitánynak, hogy képviseljem Jászdózsát és az egész Jászságot. Örömmel tölt el, hogy én lettem az újkori Jászkapitányi Tanács legfiatalabb megválasztott tagja.

Regnálási időszakom alatt közel 100 meghívást kaptam. Minden rendezvényen igyekeztem tudásom legjavát nyújtani, hogy méltó módon képviselhessem a jászkapitányi tisztséget. Már az elején elhatároztam, hogy Jászberény, Jászdózsza, és Jászfényszaru kiemelt települések lesznek számomra. Jászberény azért, mert a jászok fővárosa, Jászdózsza, mert az én szeretett szülőfalum, Jászfényszaru pedig az első újkori jászkapitányt adta 1998-ban. E három helyen összesen 31 rendezvényen vettem részt, és további 26 különböző településen is megjelentem, hogy a jászkapitányok jó hírét tovább vigyem.

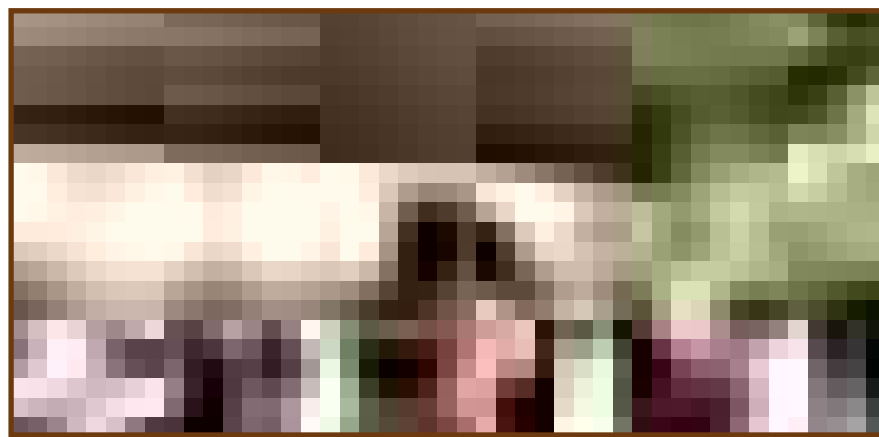
Sok célt tűztem ki magam elé, de be kellett látnom, hogy ennyi teendő mellett nehéz lesz mindent megvalósítani. Kettőt azonban szívesen megosztok Önökkel. Első célom az volt, hogy a fiatalabb generációval megismeressem a hagyományörzés szépségét, ezért létrehoztam a Kiss Gábor jászkapitány nevű Facebook-oldalt, ahol beszámolok az elmúlt év munkájáról és az elkövetkező eseményekről, feladatokról. Ha még nem követik az oldalamat, javaslom, hogy tegyék meg, és legyenek részesei a kapitányi tevékenységeimnek.

Második fontos célom az volt, hogy létrehozzak egy hagyományteremtő rendezvényt. Ennek eredményeként 2024.

április 12-én megrendezésre került az I. Jászkapitányi bál, amelynek bevételével Berki László leendő jászkapitány hagyományörző tevékenységét kívánjuk támogatni. Továbbá szerettem volna, hogy a *jász* és *jászkapitány* szavak gyakrabban legyenek jelen a hétköznapi beszélgetésekben, ezzel is erősítve a jász identitásunkat, melyhez remek keretet biztosított a bál létrejötte.

Sok helyen és rendezvényen jártam, így engedjék meg, hogy néhányukról pár gondolatot megosszak.

Az első rendezvény, amelyre meghívást kaptam, Jászárokszálláson volt. Polgármester asszony és az önkormányzat dolgozói kedves fogadtatásban részesítettek, és minden támogatást megadtak új feladatomban ellátásának kezdetén.



Kiss Gábor leköszönő jászkapitány beszámol a végzett munkáról Fotó: Bognár Mária

Fontos és emlékezetes marad számomra a XXII. Árokszállási Nyár program-sorozata, ahol elmondhattam első beszédemet, köszönthettem a rendezvény résztvevőit, és két kiállítást is megnyithattam. Bevallom, gyorsan a mélyvízben találtam magam, de próbáltam lelkesedéssel és tudásommal a legjobb megoldani feladataimat.

Kis idő elteltével egy nagyon kedves meghívást kaptam Újiregről, ahol elültethettem saját kapitányfámat. Ez volt az első alkalom, amikor nem Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyéből érkezett a meghívás. Kis delegációval érkeztünk, melynek tagjai a jászdózsai cserkészek voltak. Részt vettünk a helyi főzőversenyen, ünnepségen, majd mielőtt hazafelé indultunk, a Balatont is meglátogattuk, hiszen Újireg és Siófok között mindössze 30 km van.

Számos meghívást kaptam rangos eseményekre, de a legmeghatóbb felkérés az idősebb nővéremtől, Kádas-Kiss Ágnestől érkezett. 2023. szeptember 30-án tartották meg esküvőjüket, ahol jászkapitányként kísérhettem őt férje elé. Talán ez volt az utóbbi évem legszebb napja.

S ha már a legszebb napomat említettem, szeretném megosztani Önökkel a legszomorúbbat is. Volt szerencsém megismerni Jászboldogháza emeritus jászkapitányát, Nagy Albertet, aki jó kedélyű, vicces, és szerény ember volt. Megdöbbsentem, amikor 2024. január 12-én tudomásomra jutott, hogy életének 83. évében visszaadta lelkét a Teremtőjének. Január 25-én, a jászkapitányi protokoll szerint kísértük el utolsó útjára a Jászkürt és a Szabad Jászok zászlájának felvezetésével.

Az egy év alatt, kétszer is szembesültem azzal, hogy milyen lesz leköszönni erről a tisztségről. 2023. szeptember 1-jén

beiktatták az új kiskun kapitányt, dr. Mák Kornélt Helvecián. Varga Ferenc leköszönő kiskunkapitány beszámolóját hallgatva elgondolkodtam, milyen furcsa lesz, amikor nekem kell majd beszámolnom az elmúlt év történéseiről. Még izgatottabbá váltam Kunmadarason, 2024. május 18-án, amikor Győrfi Lajos nagyunkapitány számolt be regnálási időszakáról, és helyét Bartha Sándor vette át. Jó érzés volt ilyen nagyszerű emberekkel együtt regnálni, és ekkor tudatosult bennem, hogy hamarosan számomra is véget ér a regnálási időszak. Azon az estén egy idézet is szembejött velem: *„Nemcsak azért vagyunk felelősek, amit csinálunk, de azért is, amit nem.”* Ígérem, hogy emeritus kapitányként is mindent megteszek, ami tőlem telik, ha azzal a köz javát és a hagyományörzést szolgálhatom.

Nagyon sok programot kiemelhetnék még, amelyek számomra különösen kedvesek voltak, mint például a redemptio és a vármegyei rendezvények, a Jász bál, a kerekegyházi háttárjárás, a Kun találkozók, és sok más esemény.

Akár egész éjszakán át mesélhetnék a szerzett élményekről és tapasztalataimról, de helyette szeretném megköszönni a családom támogatását, hiszen nélkülük sokkal nehezebb lett volna az elmúlt év. Köszönöm a jászdózsai önkormányzatnak a segítséget és a helyet, amit a kapitányi tanácskozásokhoz biztosítottak.

A legnagyobb köszönetemet pedig a Jászkapitányok Tanácsának és Hortiné dr. Bathó Editnek szeretném kifejezni. Amikor útmutatásra volt szükségem, mindig számíthattam rájuk, segítettek és támogattak. Hálás vagyok, hogy ennek a közösségnek tagja lehetek, és fiatalkorom ellenére a kölcsönös tiszteletet kialakítva befogadtak maguk közé. Vannak, akik unokájukként, és vannak, akik saját gyereküként próbáltak a helyes úton terelgetni, ellátni tanácsokkal, amiért rendkívül hálás vagyok. Felelem, hogy egy ilyen köztisztviselőben álló közösség tagja lehetek, és a jövőben is igyekszem példát mutatni embertársaimnak, ahogyan kapitánytársaim teszik ezt évek óta.

Sok sikert kívánok Berki Lászlónak és kedves feleségének az elkövetkezendő egy évhez!

Éljenek a jászok, kunok, és minden magyarok!"

Zsidei Andrásné Jászságért Díjas

„A Jászságért” Alapítvány ebben az évben Zsidei Andrásné ny. könyvtáros, szakkörvezető (Jászdózsa) részére ítélte oda a jászdózsai hagyományok megőrzése érdekében végzett több évtizedes, sokoldalú, példaértékű tevékenysége elismeréseként.

Zsidei Andrásné, Bugyi Anikó Jászdózsán született 1956. november 5-én. 1977-ben kötött házasságot. Két gyermekük született. 1995-ben megözvegyült.

Teljes szakmai életpályája a jászdózsai Községi Könyvtárhoz kapcsolódik. Könyvtárosként a helyi közművelődés meghatározó személyisége volt évti-

zedeken keresztül. Zsidei Andrásné tagja a „Dósa” Község Múltjéért-Jelenéért-Jövőjéért Alapítvány kuratóriumának. Munkásságát 2017-ben Közszolgálati Életmű-díjjal ismerték el.



Zsidei Andrásné Bugyi Anikó
Jászságért Díjas
Fotó: Bognár Mária

A „Dósa” Honismereti Szakkör 1984-ben alakult meg Gulyás János tanár vezetésével. Zsidei Andrásné kezdettől bekapcsolódott a szakkör hagyománymegtartó tevékenységébe. Az évente megrendezésre kerülő Dósa Napok egyik szervezője, továbbá közreműködője volt a sokszínű hagyományörző bemutatóknak. Így került sorra a kézi aratás megrendezése, több alkalommal hagyományos lakodalom, szüreti felvonulás szervezése, népi ételek készítése, népi kismesterségek felvonultatása a tájház udvarán.

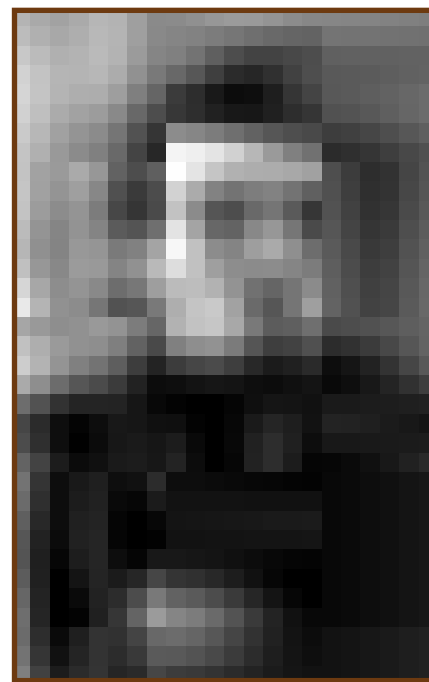
2004-ben vette át a szakkör vezetését. Közösségteremtő erejével megújította a szakkör tevékenységét. Több alkalommal szervezett honismereti találkozót, rendezett Jászsági Dalostalálkozót. Szoros kapcsolatot ápol a Jászság hagyományörzőivel. A „Dósa” Honismereti

Szakkör tagjaival rendszeres látogatója a Jászok Egyesülete fővárosi rendezvényeinek. Az általa vezetett szakkör „Jászdózsa Községért” kitüntető díjat, majd 2019-ben Jászsági Civil Vándordíjat kapott.

A szakkör közösségmegtartó és hagyományörző szerepe meghatározó Jászdózsa életében. Zsidei Andrásné szervező munkájával nemcsak megőrizte a szakkör eredményeit, de gyarapította is azokat.

Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLIV.

A 20. században, a második világháború körüli években, és az ötvenes évek végéig nagy tudású tanárok végeztek nehéz körülmények között a jászberényi gimnázium tanulóinak az oktatását, nevelését. Ők voltak az iskola nagy tanárgenerációjának tagjai. Már a tanári pályám kezdetén, a gimnáziumba kerülésemkor sokaktól hallottam róluk.



Timár József tanár úr

A neves tanárok közülük többeknek az életútjáról, élettörténetéről már megemlékeztem a Redemptio lap oldalain.

A korábbi számokban olvashatnak Vajda György Mihály (2024. április), Varga Imre (2020. június, 2024. június) Szalánczy Sámuel (2021. február), Molnár László (2024. június), Vékony Géza (2021. április), Simon András (2020. december), András Béla (2021. június, 2024. június), Bihari Sándor (2022. február) tanár urakról.

Ebben az írásomban **Timár József latin-német szakos tanárról** emlékezem meg, akinek Jászberényben indult a pedagógus pályája. „(...) a vallás - és közoktatásügyi minisztérium 1939. okt. 15-től kezdődően Timár József ó. k. tanárt alkalmazta, de az

katonai szolgálat miatt csak dec. 20-án kezdhettem meg tanári működését". A jászberényi kilenc évébe, életébe, iskolai munkájába beleszólt a történelem, az embert próbáló háború, de amíg tudta, több feladatot is ellátott.

Segéd díjaz tanárként került gimnáziumba, majd az 1940/41-es tanévben helyettes tanár lett, 1943 januárjától pedig rendes tanárrá nevezték ki.

Tevékenysége a gimnázium életében

A kezdő tanár a VI. osztály osztályfőnöke lett, s később is kapott osztályfőnöki feladatot. Az órarendi tanórák mellett egy vagy két csoportnak heti két órában német társalgást vezetett. Már a második tanítási évében bemutató órát tartott a IV. osztályban.

Tanulmányi kirándulásokon kísérő tanár volt. A művészeti rajzos diákokkal Kékestetőt, Mátraháza üdülőtelepet tekintették meg 1940 szeptemberében. A következő évben a VI. osztályosokkal Budapest, a Nemzetközi Vásáron járt.

A tanári könyvtár őre volt. 1940. október 18-án az első osztályos tanulók szülei előtt tartott előadást. Az 1942–43-as tanévtől az iskola levante oktatásában vett részt. 1942 nyarán atlétikai és labdarúgó edzői tanfolyamon végzett.

1943. július 1-től katonai szolgálatot teljesített, fogságba került, és csak több mint három év után, 1946. október 11-től jelentkezett az oktató-nevelő munkára. Folytatta pedagógus munkáját. A fogságból hazaérkezve, az 1946/47-es tanévben nyelvi órái mellett testnevelési órákat is tartott. A testnevelési szertár őre, a sportkör és diákkaptár vezetője lett.

A sportkör tagjai szép eredményeket értek el. A labdarúgó bajnokságban harmadik helyen végeztek. Az atlétikai szakosztály az Ifjúság Napján abszolút győztes lett. Az 1947-es év június 5. napján Gyöngyös, Jászapati, Jászberény és Szolnok középiskolái atlétika versenyt rendeztek. A pontversenyt és a tanítóképző által alapított vándordíjat a jászberényi gimnázium nyerte meg. A vándordíj első védői lettek az atléták. Az I. osztályú országos egyéni tornaversenyen egy, VIII. osztályos tanuló korláton 2., nyújtón 3. helyen végzett.

A háború után a tanárok mindegyikének havonta valamilyen tanfolyamon kellett részt vennie. Tímár tanár úr lélektan tanfolyam hallgatója volt.

Az 1947/48-as tanév első félévében a nevelési tárgyú értekezleten *A nevelő lelkiisége* címmel tartott előadást.

Ebben a tanévben, novembertől nem voltak órái, ugyanis angol nyelvi továbbképzésen vett részt.

Közéleti tevékenysége

A jászberényi Torna Klub választmányi tagja és labdarúgó csapatának edzője, szaktanácsadója lett. A Levente Egyesület választmányi tagja és az atlétikai szakosztályának vezetője volt.

A Foederáció Americana Jasonia Corporatiójának Secretáriusa, a Tatai Piarista Öregdiákok Szövetségének tagja volt. Arra következtettek, hogy a tatai piarista gimnáziumba járt, de nem kaptam erről megerősítést. Az Országos Középiskolai Tanáregyesület is tagjai közé fogadta.

Előadásokat tartott a népművelés és az Americana keretében. 1941. december 21-én az Actio Catholica harmadik előadóestjén *„Nevelés a családban címmel komoly tanulmányon felépített szép előadásában beszélt a családi élet nagy-szerű hivatásáról”* – írta Jász Hírlap 1941. december 28-án

aláírták a nevét, de több ilyen írást nem találtam, csak feltételeztem, hogy melyiket írhatta.

A Jász Hírlap sportrovátát vezetett, ezt csak gimnáziumi évkönyvből tudom. Főleg a labdarúgó mérkőzésekről szóltak a hírek, hétvégi mérkőzésekről, labdarúgó villámtornákról, melynek győztese szinte mindig a Lehel volt. 1941-ben örömmel közölték, hogy a Lehel csapata a Nemzeti Bajnokság III. osztályába jutott.

Természetesen más sportágak eredményeiről is beszámoltak. 1941. június 1-jén hírt adtak arról, hogy fényesen sikerült Úrnapján a helybeli középiskolák együttes tornaünnepélye.

A jászberényi Tenisz Klub egy tagja, 1940. június 20-án, 1. helyezést ért el. Tenisz csapatversenyekről tudósítottak 1941. március 13-án Ezen a napon az ökölvívók szép eredményeiről is olvashattak.

Változások Tímár tanár úr életében

Gyakorlatilag az angol nyelvi továbbképzéssel zárult jászberényi élete. *„Tímár József tanárt a VKM. 169.736/1948. V. o. u. sz. rendeletével 1948. aug. 28-án*



Kispest, Wekerle telep egy jellegzetes háza

A jászági Tollforgatók több hónapos előkészület után 1941. december 1-jén elindították az Ugar című folyóiratot. Az oktató-nevelő munkája mellett az Ugar munkatársa lett Tímár tanár úr. A Jász Hírlapban és az Ugarban is jelentek meg írásai. A Jász Hírlapban 1940. március 16-án *Tavaszi tárlat Jászberényben* címmel jelent meg cikke. Itt

Kispestre helyezte át intézetünketől. Személyében melegszívű kartárs és jó nevelő távozott körünkből, akire mindig szeretettel gondolunk” – olvasható az 1948/49-es évkönyvben.

A kispesti Állami Deák Ferenc Gimnáziumban már latin, német, angol nyelvet tanított, és heti 7 órában a pestszentlőrinci gimnáziumban is

dolgozott. Kispesten a Kossuth tér 12. szám alatt lakott, ez a híres Wekerletelep része. Tizenegy év után ismét iskolát váltott.

1959 és 1962 között a budapesti V. kerületben az Eötvös József Gimnázium volt a munkahelye. Már négy nyelvet – német, angol orosz és latin – tanított. Ebben az időben középiskolai szak-

nári munkájára koncentrálni, mert kevés adat állt rendelkezésemre. A fellelhető, Timár Józsefre vonatkozó írások elsősorban a színész Timár Józsefre vonatkoztak.

Úgy gondolom így is méltó módon emlékezünk a tanár Timár Józsefre. S kell, hogy emlékezzünk a nagy tanárgeneráció tagjára.

Orczy István emlékünnepe Tarnaörsön

Méltó ünnepség keretében avatták fel 2024. július 19-én, Tarnaörsön báró Orczy István egykori jászkun főkapitány emlékoszlopát. A Szent Anna kápolna mellett felállított dús ornamentikus és geometrikus díszítéssel ellátott csónakalakú fejfára emlékeztető, fából faragott emlékmű Dávid Sándor jászszentandrászi emeritus jászkapitány keze munkáját dicséri. A szép ünnepség Kiss Csaba esperes úr táborigényével vette kezdetét, amit az árnyéket adó magas akácok alatt elhelyezkedő közönség áhítattal hallgatott. Ezután Almádi János Tarnaörs polgármestere, és a még élő leszármazottak képviselőiben Orczy-Sturmann Péter leplezték az emlékművet, amely megáldásra került. A ceremónia a koszorúzókkal folytatódott: Fábrián József emeritus jászkun főkapitány és Berki László regnáló jászkapitány után Almádi János és Orczy-Sturmann Péter következett. Dávid Sándor az oszlop ötletéről, készítéséről tartott beszédet, majd Csikós Miklós árokszállási emeritus jászkapitány történelmi visszaemlékezését hallhattuk. Báryné dr. Gál Edit történész, a Mátra múzeum főmúzeológusa előadásában igen részletesen és alaposan ismertette Orczy István életét, életútját, sok érdekes adalékot tudhattunk meg róla. Szintén részletgazdag ismereteket közölt dr. Hartmann-Kakucska Mária irodalomtörténész, aki előadása közben még a Jászkürt hangját is megosztotta a közönséggel, természetesen felvételről. Az ünnepség zárásaként megcsodálhattuk a remekművet, majd kellemes hangulatban hagytuk el a gondozott környezetben és csodálatos tájban álló kis pusztakápolnát. Köszönet a megáldóknak, alkotónak, és szervezőknek.

Dávid Áron régész, etnográfus



Kispest, Deák Ferenc Gimnázium



Eötvös József Gimnázium, Budapest

felügyelő volt, akit beválasztották a német tantárgyi bizottságba. A bizottság feladatáról a Művelődésügyi Közlönyben olvashatunk (1960 (4. évfolyam 2-24 szám) „A művelődésügyi miniszter 121/1960.(M.K.Z.)M.M. számú utasítása az iskolareform folytán szükségessé vált általános iskolai és középiskolai tantervi munkálatok elvégzésére”- cím alatt. Ezt és többi ez után következő feladatot is – biztosan – maximálisan teljesítette. Írásom Timár József tanár úr életének egy szakaszát mutatja be. Csak a ta-

Csőrgő Terézia ny. biológia-kémia szakos tanár

Források

Állami Deák Ferenc Gimnázium értesítői, Kispest, 1948 és 1959 között

Budapesti Eötvös József Gimnáziummal kapcsolatos interneten található írások, illetve képanyag

Jászberényi főgimnázium értesítői 1939 és 1949 között

Jász Hírlap 1939 és 1944 közötti számai

Művelődésügyi Közlöny, 1960 (4. évf., 2-24. sz.

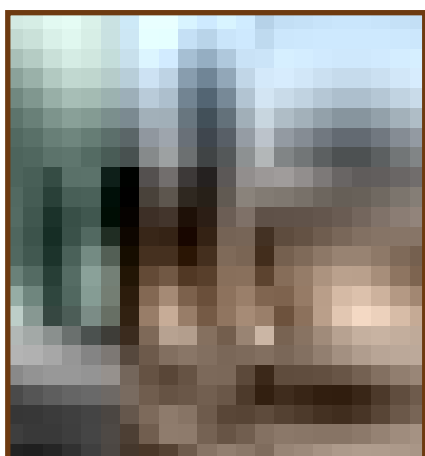
KÉPES RIPORT
az Orczy István
emlékünnepegről



*Kiss Csaba plébános a tábori
misét celebrálja*
Fotó: Kiss Gábor



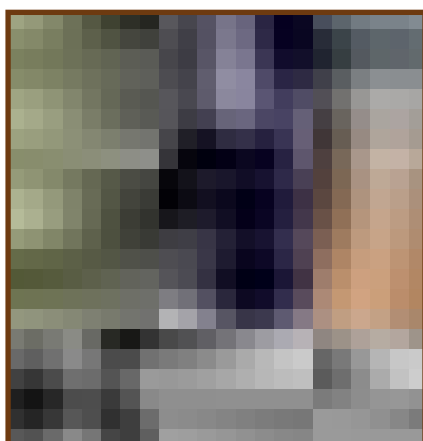
*Dávid Sándor fafaragó népi iparművész,
emeritus jászkapitány, az emlékoszlop
alkotója*
Fotó: Kiss Gábor



*Almádi János polgármester
és Orczy-Sturmann Péter leleplezi
az emlékoszlopot*
Fotó: Kiss Gábor



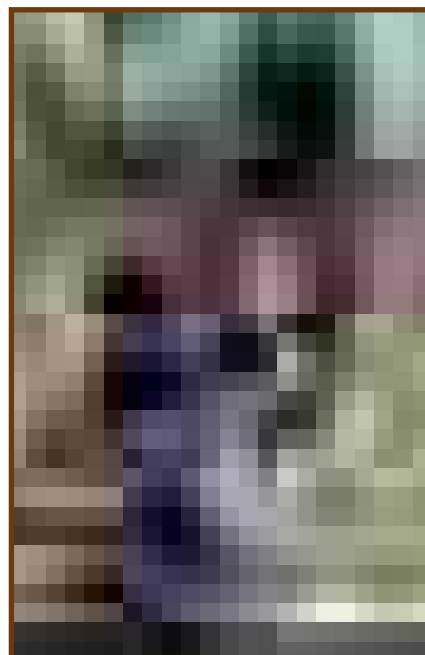
Emlékoszlop Orczy István tiszteletére
Fotó: Kiss Gábor



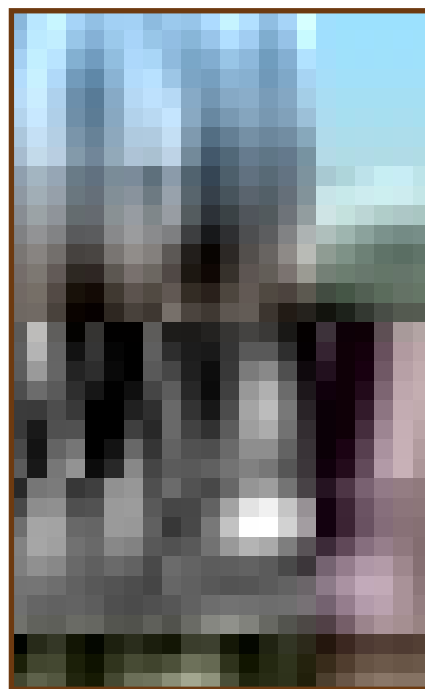
Csikós Miklós emeritus jászkapitány
Fotó: Kiss Gábor



Báryné dr. Gál Edit történész
Fotó: Bathó Edit



*Hartmann-Kakucska Mária
irodalomtörténész*
Fotó: Bathó Edit



Dávid Sándor és Orczy-Sturmann Péter
Fotó: Kiss Gábor



Csoportkép az Orczy-kápolna előtt

Fotó: I. Sz.

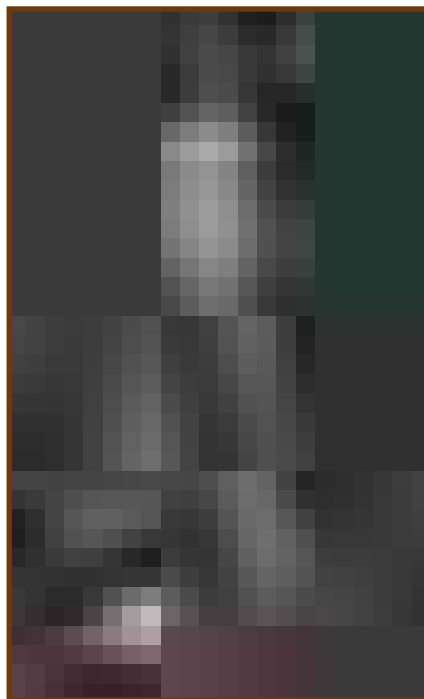
JÁSZ-KUN ARCKÉPCSARNOK

báró Orczy István, a jászok és a kunok főkapitánya

Ha Tarnaörsön vagyunk, általában Orczy Lőrincre emlékezünk. Ma azonban arra az emberre, arra a főúrra, aki nélkül Orczy Lőrinc sem lehetett volna, s aki a Jászkunság történetében kiemelkedő szerepet játszó, de méltatlanul elfelejtett személyiség volt. Ma a megemlékezés Orczy Istvánról szól. Ki is volt ő? Honnan indult, s hogyan lett a 18. század első felének elismert, tisztelt, kiemelkedő főura?

Születési idejét nem tudjuk pontosan. Az eddig megjelent szakirodalmak, amelyek a fia, Orczy Lőrinc által Gyöngyösön állíttatott epitáfiumot veszik alapul, 1669-et jelölik meg születési dátumául. Ugyanakkor az újabb kutatások szerint ő az az István, „Orczill Gergely és Julianna” gyermeke, akit 1677-ben Kőszegen kereszteltek meg. Valószínűleg Nagy-Csömötén született, de bizonyosan Kis-Pössén járt elemi iskolába, mert mint végrendeletében írja: „*az Pössei templomra az hol gyermekségemben iskolában jártam mely vagyon nemes Vasvármegyében, ötven forintokat [hagyok].*” A család nem volt nagyon jómódú, de elég vagyonos középnemes ahhoz, hogy fiaikat gimnáziumba járassák. Orczy Gergelynek és Boda Juliannának négy gyermeke élte meg a felnőttkort. Két fiú, János és István és két leány, Borbála és Anna. István volt a legfiatalabb, így, mint a népmesékben, a legkisebb fiú „elindult szerencsét próbálni”. Mivel a kor szokásai szerint a vagyon nagyobb részét bátyja örökölte, három lehetőség állt előtte a boldoguláshoz, katonai, tisztviselői vagy papi pályát választani. Szülei a kőszegi jezsuita gimnáziumba írták be, melyet 1692-ben sikeresen elvégzett. Ezt követően két évet még a győri gimnáziumban tanult, már az atyai támogató Telekesy István felügyelete alatt, akinek 1694-ben állt szolgálatába. Vele érkezett 1699-ben Egerbe, ahol 1704-ben már a püspöki gazdaság irányítója volt. Jó kapcsolatteremtő képessége, széles látóköre, kiváló gazdasági érzéke predestinálták arra, hogy viszonylag fiatalon, ilyen jelentős, magas pozíciót töltsön

be. Telekesy jobbkezeként egyre nagyobb ismertségre tett szert nemcsak a megyében, de szerte az országban. Képviselte a megyegyűléseken, járta a püspökség településeit, ellenőrizte a tized beszedését, irányította



báró Orczy István jászkun főkapitány

az építkezéseket, aktívan segítette a Szent Mihály templom és a püspöki rezidencia építésében, az egrai szeminárium létrehozásában. Ott volt vele 1707-ben az ónodi országos gyűlésen, és elkísérte egy évvel később Sárospatakra, ahol a jószágigazgatót Heves vármegye toborzókapitányává választották. Nem tudjuk, hogy volt-e köztük bármilyen rokoni kapcsolat hiszen a püspök ugyancsak Nagy-Csömötén született, s közel egykorú volt Orczy szüleivel, akikkel nagyon jó baráti viszonyt ápolt, de tény, hogy szigorúan, ugyanakkor atyaián támogatta a fiút. Orczy István 1710-ig állt püspöki szolgálatban. Ekkor választották meg a vármegye alispánjának, mely tisztséget Telekesy haláláig, 1715-ig viselte. Még 1710. december 11-én, Pálffy javaslatára kinevezik Heves- és Külső-Szolnok, valamint, Borsod, Gömör és Zemplén vármegyék fiskális javainak összeíró királyi ügyészévé

mely tisztséget 1712-ig töltötte be. A kinevezés nagy befolyást és magas rangot jelentett viselőjének. Ezt követően már ebben a minőségében, mint „*Felséges Császár és Koronás Király Urunk eő Felségének Feő Fiskálisa*” végzete a jószágok, összeírását.

1708-ban házasságot kötött Petrovay Zsuzsannával, Petrovay János Ung vármegyei alispán és bedehgi Nyáry Zsuzsanna leányával, kinek kezével a Nyáry-birtokok 1/48-ad részének birtokjogaira tett szert. A nagyrészt zálogban lévő területeket saját fizetéséből váltotta vissza.

8 gyermekük született, de ebből csak 3 élte meg a felnőtt kort. Első három gyermekük 1713-ig még Egerben meghalt. Bár Gyöngyösön a város főterén már 1708 óta rendelkeztek házzal, ide, csak 1714-ben, jászkun kapitányi kinevezésével egyidőben költöztek át, hogy közelebb legyen az irányítása alá vont területhez.

A jászkunsági territórium, a jász- és a kiskunsági kerületek a feudális korban mindvégig a koronabirtokok állományába tartoztak, melynek elidegenítését vagy kincstári kiárusítását törvények tiltották. A Jászkunság értékesítése az 1699 év nyarán már elhatározott dolog volt. Végül Lipót király 1702. március 22-én az összes jász és kun települést, pusztát 500.000 forintért eladta a Német lovagrendnek. 1714. május 10-én Ferenc Lajos herceg, a jeruzsálemi rend nagymestere, a porosz-német lovagrend igazgatója, worms-i és wratislawi püspök, Orczy Istvánt Heves- és Külső-Szolnok vármegye alispánjává nevezte ki a kerületek főkapitányává, és bízta meg a lovagrendi inspektori feladatok ellátásával. Kinevezésével helyreállt a Jászkun Kerület közigazgatási önállósága, a városok és községek belső autonómiája. Az 1714-es összeírás szerint 17 lakott és 69 deserta vagyis elhagyott település volt a Jászkun kerületben. Orczy közel öt év alatt kisebb-nagyobb telepítési akciókkal mintegy megduplázta a lakosok számát. 1730-ban ismertté vált, hogy a Német Lovagrend hamarosan megváltik

földesúri tulajdonjától, és a Hofkammer újból eladja a Jászokunsgot, most már a Pesti Invalidus Háznak. Az átadás lebonyolításával Orczyt bízták meg, aki ígérletet kapott arra, hogy amennyiben ez minden gond nélkül lezajlik, szolgálatait bárói címmel jutalmazzzák. Az Udvar megtartotta ígérletét, 1731 április 13-án Orczy István megkapta a birodalmi bárói címet, s hozzá új, a család ma is használatban lévő címerét. A főrangúak sorába való emelkedése nem mondható gyorsnak. Viszonylag későn, ha az 1677-es születési dátumot fogadjuk el, akkor 54, ha az 1669-es dátumot, akkor 62 éves korában kapta meg a bárói címet, jóllehet az általa elvégzett munkáért ennél már jóval korábban megérdemelte volna. 1733-ban lemondott földesúri adminisztrátori pozíciójáról, s viszsztatért tarnaörsi birtokára.

1724-ben kinevezik a Királyi Tábla, a Királyi Cúria állandó bírósági testületének érseki ülnökévé, majd 1730 és 1732 között Koháry István közbenjárására az alországbírói tisztet töltötte be.

1736-ban így ír addigi életéről: *„Mint-hogy pedig Isten Őszentfelsége ifjúságotomtól fogvást sok nyomorúságos fáradságom által ezen a világon érdemem fölött mind hazánkban s úgy emberek előtt becses tisztekkel felékített. Legelőb-ben is nagy jó emlékezetű méltóságos egri püspök Telekesy István Uramnak 16 esztendeig szolgálatjában híven, utol-jára az egész egri püspökség jószágának praefektusa voltam, valamedit nemes Heves Vármegye ordinárius Vice Ispán-nak nem választott, ugyenezen tiszt-séget is nagy nyomorúságos háborús időben hat esztendeig viseltem. Nem különben az nagy méltóságú fejedelemnek, úgy mint esztergomi és saxonia kardinálisának az Királyi Táblán asszeszora voltan négy egész esztendeig. Úgy utána lett Nagy Méltóságú Gróf Eszeterházy Imre Őhercegsége, mint esztergomi Érsek konfirmálván azon tisztemben szolgáltam két esztendeig az Királyi Táblán. Ezek után az megböcsülhetetlen Gróf Koháry István maga tulajdon indulatjából Vice Judex Curiének denominált és választott mind Hazának Ország bíráinak kit is holtáig az Királyi Táblán szolgáltam két eszten-dőknek elhaladásával. Nem különben hús egész esztendőig az fölséges Mugeoneiai Elektort mint Szentséges Római Imperiumnak fő Kardinálisát és kunok-*

nak úgy jászoknak azon időben való urát, azoknak adminisztrációját teljes tehetségem szerint igazán töltöttem az megírt hús esztendőknek folyása alatt. Az melyértis nem csak esztendőnkint való béremnek jutalmát vettem, de utol-jára a szentséges római impériumnak barunátusságával minden költségem nélkül megajándékozott...”

1735-ben Békésszentandrason kitört a Péro féle lázadás, melynek leverésére nemesi felkelést hirdettek. A nemesi hadak élére a már idős, de még mindig tevékeny Orczyt választották főkapitányul. Hogy a meggondolatlanul kezdett lázadás viszonylag kevés véráldozattal zárult, a főkapitány érdeme. Amint Gyulára érkezett azonnal kihirdette, hogy kegyelmet ad minden fölkelőnek, aki leteszi a hűségsküt. Orczy kegyelmét 276-an fogadták el. Az ő érdeme, hogy a zavargás nem léphette túl Békés és Zaránd határait. Elismerésként 1736. január 8-án Ferenc lotharingiai herceg mint királyi helytartó, Pozsonyban, főméltóságok és meghívott köznemesek jelenlétében, nagy ünnepségek közt nyújtotta át a király arcképével díszített aranyláncot, mely 68 nagyobb gyémánttal ékesített keretbe volt foglalva, báró Orczy Istvánnak. Ezen kívül ezért a tettéért szintén még ebben az évben megkapta a királyi tanácsosi címet és a magyar bárói rangot is.

1749. december 12-én végezte be földi életét. Kívánsága szerint Gyöngyösön, a Szent Bertalan templom kriptájában temették el felesége, leánya és unokája mellé. Fia, Lőrinc építáfiumot állíttatott a templomban ezzel a felirattal: *„A leghatalmasabb és legjobb Istennek. A méltóságos és nagyságos orczy báró Orczy István, a Szent Római Birodalom szabad bárója, ő császári és királyi felsége tanácsosa emlékének, akit, bár a haza legnehezebb időszakában született, korát meghazudtoló érdemek, háború és béke próbatételei között bizonyított éleslátás, szeplőtlen hűség, semmihez nem hasonlítható igyekezet, méltóságteljes közvetlenség, tudás, őszinte hit és állhatatosság [jellemeztek], amelyeket még a háborús fáradalma sem tudtak legyőzni. Miután ifjúkorát a legnemesebb tudományok tanulmányozásával töltötte, a néhai Lipót császár által az egri őrség századosává kinevezve azt a várat a császárnak megőrizte; és a legnehezebb időkben, amikor a részekre szakadt*

Magyarországot tíz évig tartó polgárháború lángja égette, a császár iránti töretlen hűségét megtartva dicséretesen állt alispánként Heves vármegye élén, majd a jászokat és kunokat igazgatta bölcsen 16 éven át, mint nádori kapitány. Majd megfelelő ellátást biztosított Savoyai Jenő hercegnek, hogy Péterváradot megszabadítsa a török ostromtól, és őt önkéntes katonaként követve a nagy hadvezér fáradozásából és dicsőségéből egyaránt részt vállalva érdemeket szerzett, amit a tatárok ellen vezetve a Heves vármegyei nemesi felkelők csapatát és az ellenséget pusztán megérkezésének hírével szétverve, gyarapított és híressé tett, és ezekkel a kiemelkedő háborús tettekkel megújított. A bírói talárt magára öltve alországbíróként a békét és a törvényeket óvta azokkal az ítéletekkel, amelyek meghozatalában részt vett, és nem kevésbé igazságosan rendezte el és intézte el vagy akadályozta meg polgárok viszálykodását. Végül az abban tanúsított kiváló igyekezete miatt, hogy megszabolázta a Körös és a Maros vidéke lakóinak gyalázatos tetteit, akik egy bizonyos Rác Péter vezetésével a tiszántúli partot sanyargatták, és szerencsés eredménnyel a lázadók ellen vezette Heves, Csongrád, Békés vármegyék lakosait, valamint a jászokat és kunokat, a néhai VI. Károly császár határozata alapján egy a császár képmását hordozó ékköves aranylánccal tüntette ki a mostani I. Ferenc császár, akkor királyi helytartó. És a lovagrendből, az előkelők méltóságára emelkedvén életének hátralévő részét a bírósági tevékenységnek szentelte. Hogy a keresztény érényeket gyakorolja, hat templomot épített Istennek; és az égiek iránti vallásos érzéstől hajtva pénzzel, tanáccsal, oltalommal támogatta ezeket. A nélkülözők szűkségében az emberekkel szemben jótékony volt, elmondhatatlanul nyájas és mindenkivel szemben méltányos, mígnem kora és bölcsessége teljében Magyarország Nesztoraként nyolcvanéves korában békeségben elhunyt. ... Gyászában vigasztalást keresve ezt az emlékművet állította fia, Lőrinc. Vándor, a Nesztorok is meghalnak, tanulj meg meghalni.”

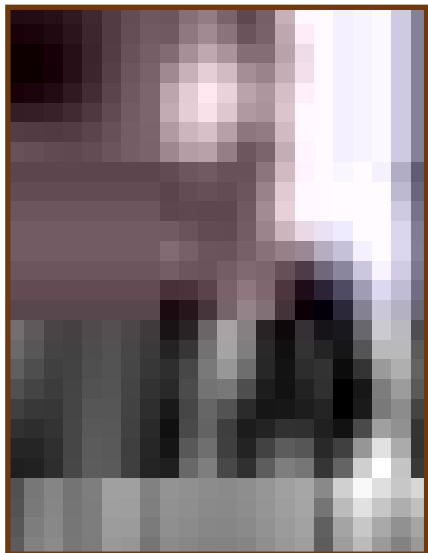
Ma tehát annak az embernek állítunk emléket, aki kitaró munkával, hatalmas energiával, folyton a jobbra, nemesebbre törekedve saját erejéből emelkedett egy középnemesi sorból kora legjelentősebb főurai közé.

Dr. Gál Edit történész

VISSZATEKINTŐ

Honismereti konferencia Lajosmizsén

A Lajosmizsei Helytörténeti és Kulturális Egyesület, Lajosmizse Város Önkormányzata, Lajosmizse Város Művelődési Háza és Könyvtára, valamint a Bács-Kiskun Megyei Hon-



Basky András polgármester
Fotó: Bús Anna

ismereti Egyesület *Hagyomány, honismeret és értéktérítés a 21. században* címmel konferenciát rendezett 2024.

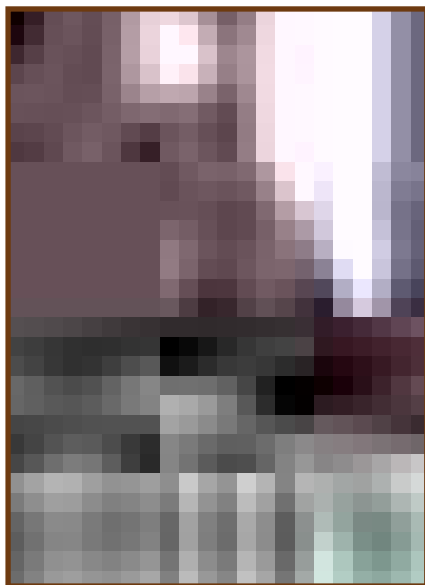


Prof. Dr. Kürti László antropológus
Fotó: Bús Anna

május 31-én a lajosmizsei városháza dísztermében.

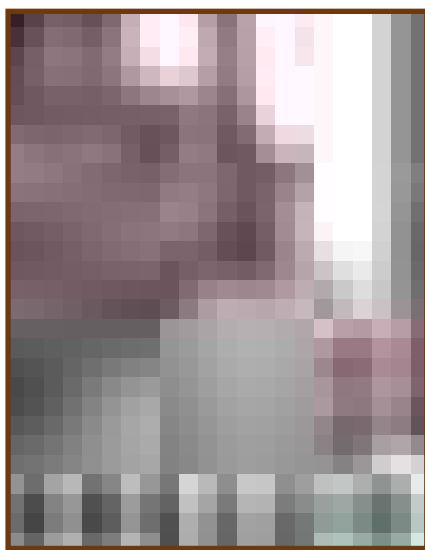
A szép számú vendégsereget Basky András polgármester és Prof. Dr. Kürti

László, a Lajosmizsei Helytörténeti és Kulturális Egyesület (LAHEKUE) elnöke köszöntötte, majd Berta István moderátor vette át a szót. Ezt követően megkezdődtek az előadások, amelyeket két szekcióba soroltak be a szervezők. A Miskolczy Mariska által vezetett első szekcióban Hortiné dr. Bathó etnográfus, a Jász Múzeum



Hortiné dr. Bathó Edit etnográfus
Fotó: Bús Anna

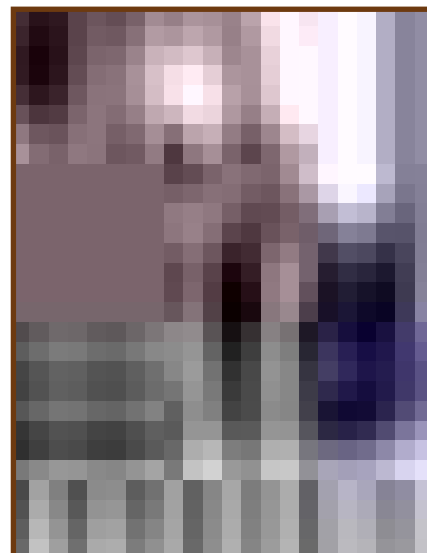
ny. igazgatója kezdte meg az előadások sorát, aki *Attrakció vagy hagyományörzés?* címmel áttekintette a 20. század nagy népművészeti mozgal-



Prof. Dr. Pusztai Bertalan antropológus
Fotó: Bús Anna

mait (Gyöngyösbokréta, Röpülj páva, Ki-mit-tud? táncház mozgalom stb.), szólt a máig tartó hatásokról, valamint napjaink hagyományörzésének új hajtásairól.

Prof. Dr. Pusztai Bertalan antropológus, történész, a Szegedi Tudományegyetem tanszékvezetője *Kulturális involúció vagy kulturális erózió* című



Dr. Debreczeni-Droppán Béla történész
Fotó: Bús Anna

előadásában a turizmus kultúrára gyakorolt hatását vizsgálta, számos külföldi példát felsorakoztatva.



Végső István történész
Fotó: Bús Anna

Prof. Dr. Kürti László antropológus, a LAHEKUE elnöke *A Genius loci és az értéktérítő hagyomány* címmel tartott előadásában a megőrzött és az újonnan született hagyományok jellegzetességeivel foglalkozott.

A rövid szünet után kezdődő második szekció levezetője *Kollár Csaba*, a Hírös Farm Kft. ügyvezetője volt. Elsőként *Dr. Debreceni-Droppán Béla* történést, a Honismereti Szövetség



Székelyné dr. Kőrösi Ilona történész, etnográfus
Fotó: Bús Anna

elnökét konferálta be, aki a szövetség nagymúltú, Honismeret című szakmai folyóiratát mutatta be az érdeklődő közönségnek.

Őt *Végső István* történész, a kiskunhalasi Pásztortűz Egyesület elnöke követte, aki a helytörténeti kiadványokban közzétett adatok hitelességének fontosságáról beszélt.

Az előadások sorát *Székelyné dr. Kőrösi Ilona* történész, etnográfus, a Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület elnöke zárta *Örökségünk a szülőföldön. Mit örizzünk meg a 21. században* címmel.

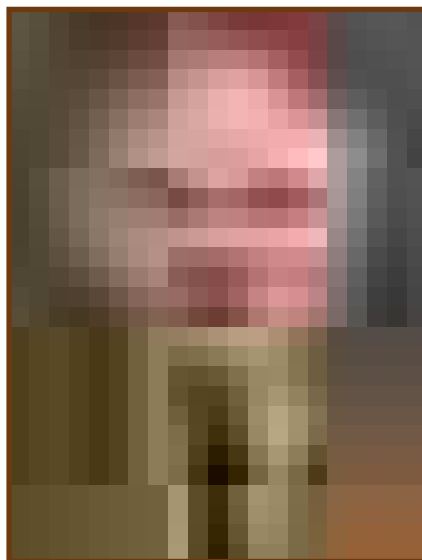
A közösen elfogyasztott ebéd után a konferencia résztvevői kirándultak a pusztatemplomhoz és a budai malomhoz, majd az egykori Földeáki vendégfogadóban lévő helytörténeti gyűjteményt tekintették meg. Ezt követően a helytörténeti gyűjtemény egyik kiállító termében kerekasztal beszélgetésre került sor, amelyen a konferencia résztvevői megvitatják a honismereti munka legaktuálisabb kérdéseit.

Szép és tartalmas napot töltöttünk Lajosmizsén, ahol baráti fogadtatásban és szívélyes vendéglátásban volt részünk.

Iris

Búcsú Dr. Selmeczi Kovács Attila néprajzkutatótól (1942–2024)

Dr. Selmeczi Kovács Attila a tudomány mindegyik kiemelkedő területén pótolhatatlan munkát végzett. Az egyetemi néprajzi oktatásban a Debreceni Egyetemhez (korábban Kossuth Lajos Tudományegyetemhez) kötődve, az 1970-es évek második felében kutatóként dolgozott, majd nyugdíjasként visszatérve az alma materéhez, elsősorban a doktori képzésben játszott fontos szerepet. Dolgozott kutatóként az MTA Néprajzi Kutatócsoportjában, ahol 1979-től tudományos főmunkatárs, majd osztályvezető volt. Talán legfontosabb álláshelyei mégis a múzeumokhoz kötődtek. Az egyetemi



Dr. Selmeczi Kovács Attila

diploma megszerzését követően a Magyar Mezőgazdasági Múzeum muzeológusaként dolgozott. A legmeghatározóbb munkahelye mégis a Néprajzi Múzeum volt, ahova 1986-ban került főigazgatóhelyettesi beosztásba, amely munkakört 1998-ig látta el, ezt követően főtanácsosi címmel dolgozott tovább az intézményben. Ez idő alatt kiállításrendezői, szerkesztői munkásságát meg sem tudta közelíteni senki. A tudományszervezésben is megkerülhetetlen szerepet játszott, hol az OTKA-pályázati rendszerben, hol a Magyar Néprajzi Társaságban, amelyben több cikluson át volt a vezetőség tagja, s amelynek eredményeként 1998-ban átvehette a Társaság legmagasabb szakmai kitüntetését,

a Györffy István Emlékérmet.

Selmeczi Kovács Attila tudományos érdeklődése a kezdeti évtizedekben az agrár-etnográfia és határterületeire (gazdasági épületek, gabonaórlás, olajütés) fókuszált. Ezzel egy olyan hagyományhoz kapcsolódott, aminek lényege, hogy az agrárnéprajz egy-egy konkrét területét monografikus szemlélettel, történeti-néprajzi módszerrel, a nemzetközi kapcsolatokra is figyelve dolgozza fel. Az 1950 és 1980-as években fénykorát élő kutatási gyakorlathoz Selmeczi Kovács Attila a csűrök, a kézimalmok, a repce és a napraforgó termelésének és feldolgozásának vizsgálatával járult elsősorban hozzá. A néprajzi muzeológián belüli legjelentősebb vállalkozása *A magyar nép hagyományos kultúrája* c. állandó kiállítás rendezése volt a Néprajzi Múzeumban, mely 1991-ben nyílt meg, s amely negyedszázadig látogatható volt, egészen az új épületbe költözésig. A budapesti néprajzi egyetemi oktatásban szerzett közel három évtizedes tapasztalataim alapján mondhatom, hogy nagyon sok diák számára az állandó kiállítás megtekintése adott ahhoz lökést, hogy végül a néprajz szakra adja be jelentkezését. Selmeczi Kovács Attila eddig nem említett, erős érdeklődési területe a népművészet, azon belül is a nemzeti jelképek, a magyar címerábrázolások kérdésköre volt. Kutatásai nem csupán tudomány-, hanem ízlésformálóak is voltak, ezt személyes tapasztalatból állíthatom. Elolvasva tanulmányait, könyveit, magam is kerestem ezeket az alkotásokat. Nem véletlenül, közvetve miatta választottam néhány éve egy bicskát, melyet egy kecskeméti késes kézműves készített, s amelynek bivalyszarú nyelét gyönyörű magyar címerberakás ékesíti. Nagyon sokunknak maradhatott meg olyan emlék, fénykép vagy tárgy, amely az elhunytat idézi fel bennünk.

Selmeczi Kovács Attila 1942. május 16-án, Székesfehérváron született. Az időpont személyesen is érint, hiszen ebben az évben született édesapám is, s ezen a napon ünneplem névnapomat, Nepomuki Szent János

után. De maradunk csak az évszámánál. Ez a II. világháború dereka. Ha megnézzük a magyar néprajztudomány meghatározó szereplőit, akkor kiderül, hogy a második világegés éveiben, tehát 1939 és 1945 között megannyi jeles néprajzosunk született. Több tucat név is eszünkbe juthat, akik közül sokan már nem élnek. Ilyen fajta sűrűsödést a magyar néprajztudomány nem élt meg másfél százados története során. Mi lehet az oka ennek, hogy a 20. századi magyar történelem talán legnehezebb, letragikusabb hat évében születtek ennyien a szakma legjobbjai közül. Egy amerikai írótól, filozófustól származik a híres mondás: „A nehéz idők erős embereket formálnak. Az erős emberek jó időköt hoznak el. A jó idők gyenge embereket formálnak. A gyenge emberek nehéz időköt hoznak el.” Igen, ez lehet a válasz, a nehéz idők erős embereket formálnak. És Selmeczi Kovács Attila erős ember volt, aki ennek a néprajzos élgárdának is kiemelkedő, megkerülhetetlen, tiszteletre és szeretetre méltó tagja volt. Sohasem akart a reflektorfénybe kerülni, vezetni másokat, sokkal inkább érdekelte a munka, amelyet elvégezhetett. Amikor találkoztunk különféle rendezvényeken, röviden elbeszélgettünk, volt, hogy csak a rövid köszönésre jutott idő. Az utóbbi években ezt már tegeződve tettük. Lényűgözött habitusa. Halkan, lényegre törően, röviden beszélt. Mindig nyugodt volt, sohasem éreztem őt mérgesnek, idegesnek. Sugárzott belőle a szakmai alázat, a mások iránti tisztelet, s a derű, melyet arca, hamiskás mosolya, szemei is tükröztek. Végző soron a szeretet jegyében élte le egész életét, végezte hivatását.

Ahogy Szent Pál apostol írta a rómaiaknak: „Biztos vagyok ugyanis benne, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmasságok, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat bennünket Isten szeretetétől, amely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van.”

A szatmárcsekei református temető csónak alakú fejfáin szerepel az AB-FRA, vagyis A Boldog Feltámadás Reménye Alatt felirat rövidítése. Mi viszont itt, a váci, alsóvárosi temetőben, a keresztet magába foglaló megannyi síremlék között, Selmeczi Kovács Attila ravatalánál hisszük és valljuk a bűnök bocsánatát, a test feltámadá-

sát és az örök életet. Mindenható Istenünk! A világba hoztad a világhosszúságot, hogy mindaz, aki Benned hisz, annak örök élete legyen. Vezesd hát Urunk Selmeczi Kovács Attilát az örök élet teljességébe!

Kedves Attila! Munkássággal beírtad magadat a néprajztudomány és a magyar nemzeti kultúra tudósainak örök pantheonjába. Hiszem, hogy egy másik minőségben találkozol az általad korábban gyászolt minden szeretteiddel is! Biztos lehetsz abban, hogy mi pedig, akik átmenetileg itt maradtunk, de idővel, szép sorjában követünk Téged, földi léted emlékét halálunkig megőrizzük!

Dr. Bali János, a Magyar Néprajzi Társaság titkára

(Elhangzott 2024. augusztus 9-én a váci Alsóvárosi temetőben.)

A nagykunsági vertcsipke és szűrhím- zés feldolgozásának lehetőségei a 21. században

A Kézműves Örökség Egyesület 2024. június 24-től 28-ig Kunmadarason a József Attila Művelődési Házban rendezte meg a konferenciával egybekötött IV. Kézműves tervező és alkotó tábort.

A tábor nyitásként idén is az első nap konferencia hangolt rá minden érdeklődő „táborlakót” a hétre. A konferenciára meghívott előadók főként a megadott témával foglalkoztak, de néhányan kitekintettek más területre is, mint például a hőveji és a szolnoki csipke jelene.

A konferencia kísérő programja egy kiállítás volt, amelyen az elmúlt táborban tervezett, és azóta megvalósításra került hímzések, szűcshímzések, valamint a meghívott előadók kézimunkái kerültek bemutatásra. Ehhez társult egy interaktív hőveji, szolnoki varrott csipke és nagykunsági vertcsipke bemutató.

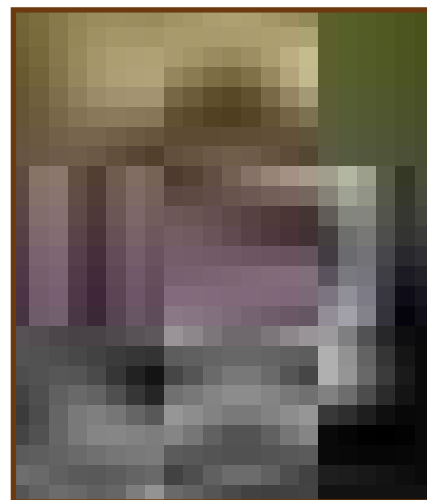
A tábor megnyitóján köszöntő beszédet mondott Balogh Marianna Kunmadaras város polgármestere és Gőz András, a József Attila Művelődési Központ igazgatója. A konferenciát

és a tábort dr. V. Szathmári Ibolya néprajzkutató, a debreceni Déri Múzeum nyugalmazott igazgatója nyitotta meg. Az előadók a következő témákban tartottak előadást:



Dr. V. Szathmári Ibolya
néprajzkutató
Fotó: Szűcs Imre

Vargáné Molnár Zsuzsanna, Hővej polgármestere: A hőveji csipke jelene.
Tóth Béláné szolnoki csipkekészítő: A szolnoki csipke újjáélesztése.
Erdei Lilla néprajzkutató: A nagykunsági vertcsipke és annak felhasználása a 21. századi ruházatán.
Szentpéteri Flóra etnográfus: Vertcsipke készítő a Nagykunságon.



Bán Andrea etnográfus
Fotó: Szűcs Imre

Nagy Sándorné nagykunsági vertcsipke készítő: Gondolatok a kunmadarasi vertcsipke múltjáról – személyes élmények.

Kustán Melinda textiltervező iparművész: A Nemzeti Színház hímzett függönye.

Bán Andrea etnográfus, PhD aspiráns: A 21. század szűrkészítői.

Dr. V. Szathmári Ibolya etnográfus, a debreceni Déri Múzeum nyugalmazott igazgatója: A szűrök ornamenti-

tervezése egy 5x5 cm-es négyzetbe – mindenki sikeresen elkészítette.

A harmadik napon először mindenki elkészítette a saját tervezésű sálgyűrűjét, majd tovább folytatták a tervezési

a Csoóri Alap, a kisújszállási Vigadó, a kunhegyesi, a kunmadarasi, a karca- gi, a törökszentmiklósi önkormányza- tok és a Kunszövetség támogatásával valósult meg, amelyért ezúton is kö- szönetet mondunk.

De köszönetet szeretnék mondani Ge- lei Tamás kunmadarasi mesterséfnek és csapatának, a kunmadarasi önkor- mányzat Diákélelmezési Konyhája minden dolgozójának, hogy a kon- ferencia és a tábor ideje alatt ízletes, bőséges étellel látták el a tábor részt- vevőit.

Köszönetet szeretnék mondani Gőz Andrásnak, a József Attila Művelődési Ház intézmény vezetőjének és dolgo- zóinak, hogy befogadták táborunkat, valamint a kunmadarasi Kunrózsa Hímzőkörnek, Kálmán Balásznénak és a kunmadarasi hímző asszonyok- nak a tábor megrendezéséhez nyújtott segítségért.

A táborról készült több száz fotó a KÖE facebook oldalán megtekinthető: <https://www.facebook.com/kezmuves- haz.torokszentmiklos>



Bak Zoltán és Faragó Mária szűrkészítők

Fotó: Szűcs Imre

kájának népi szemlélete a zsűriztetési kritikák betartásához

Bak Zoltán és Faragó Mária szűrkészí- tők: Szűrkészítés napjainkban: rátétes és hímzett cifraszűrök.

Jenei Anikó hímző népi iparművész, szakoktató: Szűrhimzések, csipkék tervezése, tábori előzetes.

A tábor második napján kezdődött meg a tényleges munka, amikor meg- indult a tervezés folyamata. A nagy- kunsági szűcshímzés tervezési mun- kálatait Faragó Mária szűrkészítő és Jenei Anikó hímző népi iparművész, valamint a nagykunsági vertcsipke ornamentikájának tovább gondolását a viseletekre való tervezésben Tóth

feladatokat. A lelkes alkotó közösség ontotta a szebbnél szebb mintater- veket. Az ügyesebbek, gyapjúfilcre, nagykunsági szűrhimzéses díszít- ménnel tervezett övbetéthez is hoz- zákezdhettek.

A „csipkések” sem tétlenkedtek, az oktatás és a tervezés ott is a megvaló- sítási szakaszba lépett, Tóth Bogi veze- tésével elkészítettek egy „csavart rózsá” csipke csodát. A pihentető percek slá- gere a szűr rátétes neszeszer készítése volt. A hét elején tanult hőveji csipke varrása is a pihentető percek kitöltését szolgálta. A hőveji hímzők „hiányát” pótolta, és a segítséget Kisné Rózsika KÖE hímző adta.

Bán Andrea etnográfus

Jászok egymás között

A Jászság nagyszabású rendezvényé- nek, a „Jászok egymás között” szel- lemi vetélkedőnek a lebonyolítására került sor 2024. május 25-én a já- szalsószentgyörgyi Vadasparkban. A vetélkedő a Jászok Egyesülete és a Jászsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület közös rendezésében valósult meg dr. Do- bos László, a Jászok Egyesülete el- nökének fővédnökségével, valamint Szarvák Imre, Jászsószentgyörgy polgármesterének és Simon Károly, a Jászsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület elnö- kének védnökségével.

A rendezvény anyagi feltételeit a rendezőkön túl a települési ön- kormányzatok – kiemelten Jászal- sószentgyörgy–, valamint a jászal- sószentgyörgyi gazdák – Bajzáth Tibor, Bertalan Zoltán, Blaha Zoltán, Császár József, Kátai László (Béke út), Kátai Péter (Arany János út), Kátai Péter (Vízimalom út), Markó Miklós, Nagy Kálmán (falugazdász), Péntek Attila, Sándor József, Simon Károly, Szathmári Imre, Tóth Imre



A tábor résztvevőinek csoportképe

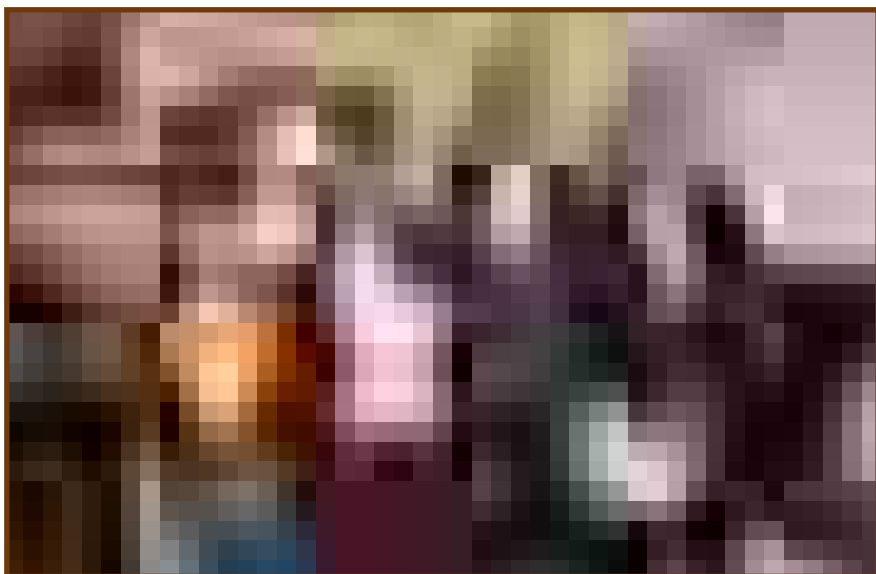
Fotó: Szűcs Imre

Bogi csipkekészítő népi iparművész tanácsai segítették. Bak Zoltán szűr- készítő a rátétes díszítmények készí- tését tanította.

Dél előtt még volt lehetőség a hőveji csipke varrásának technikáját is tanul- ni. A házi feladatot pedig – motívum

A tábor résztvevői voltak a Kossuth Házban, és szalonnát is sütöttek, bár az időjárás nem volt kegyes hozzájuk. Ennek ellenére a táborban kitűnő han- gulat uralkodott.

Természetesen a köszönetnyilvání- tások sem maradhatnak el. A tábor

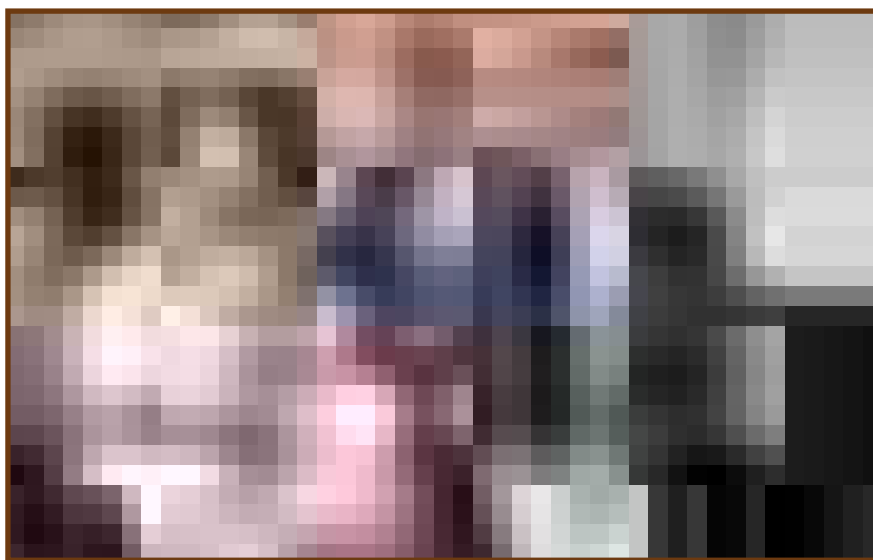


A vetélkedő győztese, Jászapáti csapata

Fotó: Körei-Nagy József

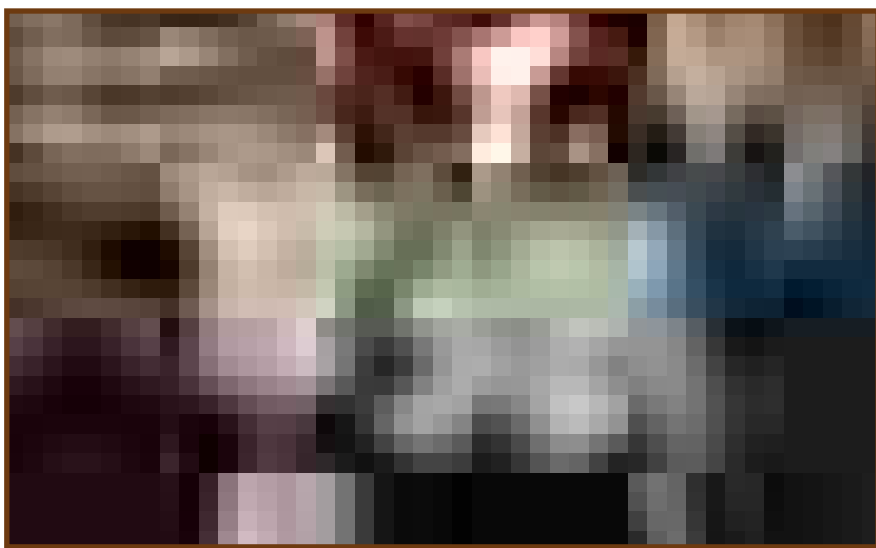
(Somogyi út), Tóth József (Kölcsey út), Tóth Lajos, Tóth Sándor (Nyár út), Vámos István, Vígh Miklós – biztosították.

A rendezvény születésnapja 2023. november 23. volt, amikor is dr. Dobos László 12 településről érkezett közönség előtt tartott nagy sikerű előadást Jászsószentgyörgyön a „hideg hónaljú” jászokról. A jászági települések széleskörű jelenlétében vetette fel Marton Rita egyesületi titkár egy vetélkedő megszervezésének lehetőségét. Az ötlet kedvező fogadtatásra talált, s dr. Dobos László is a kezdeményezés mellé állt. A Jászság polgármesterei egyemberként támogatták a rendezvényt, és a technikai okokból távol maradni kényszerült Jászdózsa, valamint a szervezők kivételével valamennyi település részt



A második helyezett, Jászszentandrás csapata, valamint Gulyás András Zoltán múzeumigazgató és dr. Dobos László elnök

Fotó: Körei-Nagy József



A vetélkedő 3. helyezettje, Jászkisér csapata

Fotó: Körei-Nagy József

vett két felnőttből és egy 14 év alatti gyermekből álló háromfős csapattal.

Szarvák Imre polgármester köszöntőjében kitért arra, hogy az Egyesület a vetélkedő megszervezésével több éve tartó értéktérítő tevékenységének újabb állomásához érkezett. Bemutatta az önkormányzat tulajdonában álló komplexumot, melyet örömmel ajánlott fel a rendezvény megtartására – bízva a folytatásban.

Kiss Gábor jászkapitány örömmel üdvözölte a jász identitástudatot erősítő rendezvény széleskörű támogatottságát. Dr. Dobos László elsőként a gyermeknapot szellemi vetélkedővel ünneplő gyermekekhez szólt. Abbéli reményét fejezte

ki, hogy a jelenlegi versenyzők a jövőben hasonló rendezvények szervezői lesznek, s így a most elvetett magévtizedek múlva betakaríthatóvá válik. „Ez nem verseny, itt csak győztesek lesznek, akik legyőzik és birtokba veszik a jászok történelmének idejét. Mi jászok mindig elkülönültünk a körülöttünk lévőkötől. Különös figyelemmel tekintettünk a múltunkra, becsültük értékeinket. Ez a mai összejövetel is ezt a célt szolgálja” – fogalmazott.

Dr. Körei-Nagy Katalin főszervező a verseny megkezdése előtt már is győztest hirdetett a szervezőket megjelölve nyertesként, hiszen a polgármesterek megtisztelő jelenléte, a csapatok részvétele igazolta a szervezés sikerét. Tizenkét telepü-

lés polgármestere, alpolgármestere tisztelte meg jelenlétével a vetélkedőt annak ellenére, hogy egyidejűleg saját településeiken is rendezvények zajlottak. Dr. Körei-Nagy Katalin megosztotta a jelenlévőkkel, hogy a szervezés során polgármester asszonyoktól és uraktól odaadó figyelmességet, maximális támogatást kapott. A csapatokat nem versenyre, hanem játékra biztatta. Az előzetesen megküldött irodalom alapján összeállított kérdések között szerepelt építészeti, képzőművészeti blokk, számot adhattak a versenyzők a jászsági dalok, ételek, híres jászok és a jászhímzés ismeretéről. Az elkülönülten versenyző gyermekek a jász viselet, a Lehel- monda, a fennmaradt jász nyelvméltó, a redemptio tárgykörében töltötték ki totót, rajzoltak, puzzle-kirakóztak.

Dr. Dobos László zsűrielnök munkáját Gulyás András Zoltán, a Jász Múzeum igazgatója, Marton Rita egyesületi titkár, valamint Talált József emeritus jászkapitány segítette. A négyfős zsűri a szoros eredményre tekintettel csak az első három helyezettet hirdette ki. A vetélkedő győztes csapata Jászapáti (Tajti Erzsébet, András István, Fülöp Gergely) lett, második helyezést ért el Jászszentandrás (Dávid Sándorné, Dávid Áron, Dávid Sára), a bronzérem Jászkisért (Mudris Andrásné dr., Szüle Katalin, Juhász Patrícia) illetve. A két legfiatalabb versenyző az óvodás Farkas Mihály volt Jászfényszaru-ból, valamint az első osztályos jászagói Dobos Boglárka.

Az 1825-ben épült építészettörténeti jelentőséggel bíró Erzsébet Malom méltó helyszínét adta az eredményhirdetésnek, az ebédnek, majd a kötetlen beszélgetésnek.

A megnyitóban Szarvák Imre polgármester a folytatás iránti reményét fejezte ki. S hogy lesz-e folytatás? Az Egyesület vezetősége időközben erre irányuló szándéknyilatkozatot fogalmazott meg a sikertől motiváltan.

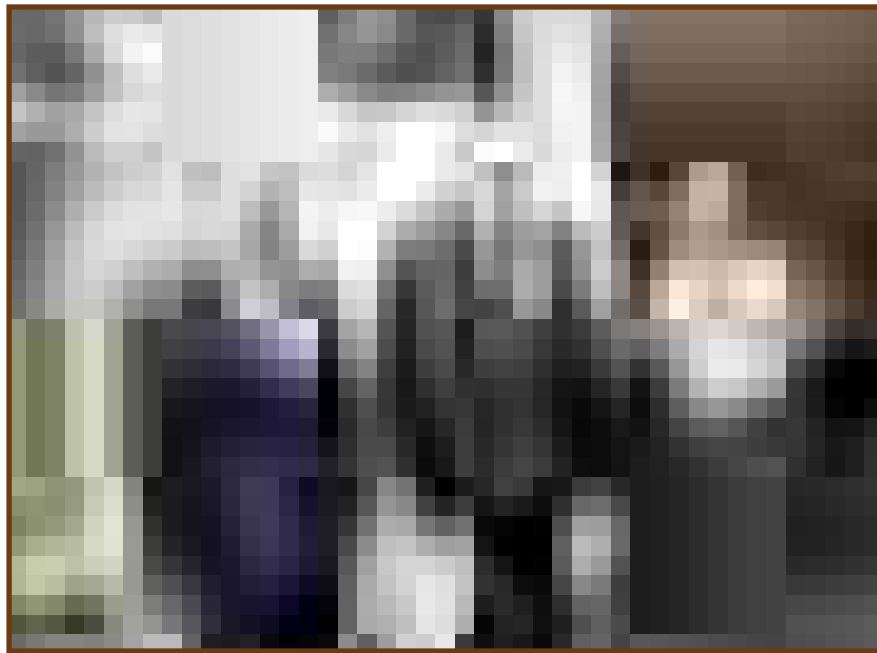
Dr. Körei-Nagy Katalin
hagyományörző



Emléktábla Dr. Lakatos Béla főorvosnak

Dr. Hortáver József és dr. Sándor Imre után dr. Lakatos Béla főorvos, Jászfényszaru Város Díszpolgára is emléktáblát kapott. A Fényszaruiak Baráti Egyesülete kezdeményezte

ak otthoni ravatalozása. Két orvosi rendelő megépítésénél is közreműködött. 1965-ban a Bajcsy-Zs úti, majd itt az avatás helyszínén 1984 és 1987 között létesített központi orvosi rendelő az ő szakmai útmutatásával épült meg. Kezdeményezésére a régi Bajcsy Zs. úti épület az időseket szolgálja, 15 fő bentlakásos gondozása valósulhatott meg. 2014 őszén a Deák téri Egészségközpont korábbi alapterülete a duplájára nőtt. 2021.



Győri János Bertalan, Tóth Tibor és dr. Jakus Zoltán az emléktábla előtt

Fotó: Glonczy Rudolf

és nagyrészen adományokból fedezte emléktábla állítást. Jászfényszaru Város Önkormányzata biztosította a táblának a méltó helyet a Szent-Györgyi Albert Egészségközpont homlokzatán. A tábla avatására dr. Lakatos Béla 90. születésének napján, június 4-én került sor. *Bordásné Kovács Katalin*, a Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtár igazgatója a FÉBE nevében köszöntötte az avatási ünnepségen megjelenteket, köztük a regnáló Kiss Gábor jászkapitányt.

Elsőként Győri János Bertalan alpolgármester szólta a jelenlévőkhöz: „Dr. Lakatos Béla 61 évet élt településünkön, ebből közel 40 éven át végezt kimagasló gyógyító, megelőző valamint közéleti munkát. Személyét általános közmegebecsülés, tisztelet övezte. Nemcsak orvosi munkája volt kimagasló, hanem a településfejlesztésben játszott szerepe is. Megérkezésekor azonnal szorgalmazta a ravatalozó megépítését, a hőtökamra létesítését, hogy megszűnjön az elhunyt

október 22-én még az Egészségközpont névadása kapcsán az ünnepi beszédet ő tartotta. Beszédében hangsúlyozta, a gépek, a mesterséges intelligencia sokat segít a gyógyítás színvonalának javításán, de az emberséget, az empátiát a betegekhez való viszonyt soha nem tudják pótolni erre csak az orvosok képesek.

Két és fél év sem telt el, de most munkásságát megörökítő emléktáblát avatunk az utókor számára, hogy az idő múlásával az utánunk jövő nemzedék is tisztában legyen azon személyekkel, akik nagyban hozzájárultak a település fejlődéséhez, az itt élők körülményeinek javításához.” Másodikként Tóth Tibor, a FÉBE elnöke szólta a megjelentekhez: „A FÉBE feladatának tekintti, hogy az arra érdemes személyek tevékenységét megörökítő emléktáblát helyezzen el az utókor számára. Az elmúlt harminc év alatt ez a nyolcadik tábla helyet elhelyeztünk városunk épületein. Az önkormányzat hozzájárulásával most Jászfényszaru Város Díszpolgárja-

nak, a FÉBE tagjának, számtalan szakmai és állami kitüntetés birtokosának dr. Lakatos Béla főorvosnak emléktábláját avatjuk születésének 90. évfordulóján. Általános műveltségét a budai két-nyelvű német-magyar iskolában, majd a budafoki premontrai gimnáziumban szerezte. Budapesten kapott orvosi diplomát, sebészetre szakosodott. La-

Jászberény Város díszpolgára, városunk szülöttje, a FÉBE tagja, Dr. Lakatos Béla főorvossal kapcsolatos emlékeit osztotta meg a jelenlévőkkel: A szüleimmel Jászfényszarun éltem, amikor 1961-ben dr. Lakatos Béla, feleségével megérkezett a településre akkor már felvételt nyertem az orvosi egyetemre. A nyári szünetben

zott, ha egy beteget bekerült az osztályomra mindig érdeklődött utána, sőt sok esetben személyesen meglátogatta, és ekkor szót váltottunk. Különösen jó kapcsolatot ápolt a gasztrológiásokkal, elérte, hogy Jászfényszaruiak is bekapcsolódtak kísérleti szűrővizsgálatokba. Nyugdíjba vonulása után már ritkábban találkoztunk, de egy-egy jászfényszarui rendezvényen mindig kerestük egymás társaságát. Nagyszerű ember és orvos volt, igazi példaképe lehet a fiatalabb nemzedéknek.” Az emléktáblát Győri János Bertalan, dr. Jakus Zoltán és Tóth Tibor, közösen leplezzék le. Az emléktáblát megkoszorúzza: Jászfényszaru Város Önkormányzata nevében: Győri János alpolgármester, Kiss Gábor regnáló jászkapitány, dr. Sándor Mátyás osztályvezető, dr. Zsolyomi Krisztina helyettesítő háziorvos is koszorúzott; A Fényszaruiak Baráti Egyesülete nevében: Tóth Tibor egyesületi elnök, Lovász-né Török Magdolna, a FÉBE titkára, Kővágó Jánosné, a FÉBE pénztárosa, Gorcsakovszki Györgyné FÉBE tag és Kovács Lajos az adományozók képviselőjében koszorúztak.



Dr. Lakatos Béla főorvos emléktáblája

Fotó: Tóth Tibor

kásgondjai megoldása miatt pályázott vidékre. Feleségével, Móró Máriával 63 évvel ezelőtt érkeztek a jászfényszarui vasútállomásra. Elfoglalták a régi orvosi lakást, és a lakásnál kialakított rendelőt. Hűtársa, Marika mindvégig mellette állt, és nagyban segítette orvosi munkáját. A kezdeti mostoha körülmények javításáért, mindent megtett, a községi források mellett, kapcsolatai révén cégek támogatását is megszerezte. A 3. házi, 2. fogorvosi és gyermekorvosi státuszok betöltését, a szakszemélyzet biztosítását fontosnak tartotta. Az egészségügyi felvilágosító előadásokat, a szűrővizsgálatokat szorgalmazta és példamutatóan végezte. Haláláig több orvosi szaklap előfizetője volt, 88 évesen is napra készen tartotta orvosi ismereteit. Olvasottsága révén széleskörű, sokszínű műveltséggel rendelkezett. Kiemelten a képzőművészet, irodalom, történelem, zene és színház iránt érdeklődött. Szerette az utazást, Marikával az öt földrész számtalan országában (néhányban többször is) jártak. A gránit márványtáblába lézerral gravírozott képből a rá jellemző nyugalom, intelligencia és a pedáns megjelenés árad, ami haláláig jellemezte.”

Dr. Jakus Zoltán nyugalmazott kórházigazgató, osztályvezető főorvos,



A résztvevők egy csoportja

Fotó: Glonczy Rudolf

gyakran meghívott a rendelőjébe, és figyelhettem, tanulhattam a szakmai fogásokat tőle. Páciense is voltam, mert egy nyári baleseti sérülésemért, mint sebész szakszerűen ellátta. Szüleimnek is orvosa volt. Az egyetem után Szolnokra kerültem egy ideig kevesebbet találkoztunk. Jászberénybe helyezésem után azon kevés orvosok közé tarto-

A család koszorúját Perényi István és Perényi Dénes helyezték el az emléktáblánál, amelyet Toásó Tibor jászfelsőszentgyörgyi kőszobrász készített el.

Köszönet az emléktábla megvalósítását támogató 41 személynek.

Tóth Tibor, a FÉBE elnöke

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye Tisza-szabályozás előtti földrajzi nevei

az 1860 előtt készült kéziratos térképek névanyagán XVI. rész

33. Tiszagyenda

45. Ajtos halom 1782/85, 1819/69
46. Ásás fok 1833/44
47. Bors ér 1822/23
48. Bors halom 1782/85, 1822/23
49. Cifra (Czifra) hát 1822/23
50. Disznó fok 1833/44
51. Égető halom 1782/85
52. Gara halom 1784/90, 1819/69
53. Gara halom laposa 1822/23
54. Gatyá hát 1833/44
55. Gajta alja 1822/23
56. Gyendai tó 1819/69
57. Gyócsi osztály 1819/69
58. Hajlat dűlő 1833/44
59. Határ ér 1784/90, 1833/44
60. Határ ér hát 1784/90
61. Kanéles lapos 1819/69, 1822/23
62. Kettős halom 1819/69
63. Kis Ajtos halom 1819/69
64. Kormó halom 1819/69
65. Kormó hát 1819/69, 1822/23
66. Kormó tó 1819/69
67. Papp György halom 1782/85
68. Sajtos 1819/69, 1822/23
69. Sebes fok 1784/90
70. Szeg határ 1822/23
71. Szilva ér 1819/69
72. Tillér folyása 1833/44
73. Vágott halom 1819/69

34. Tizasüly

1. Ásvány hát 1822/23, 1833/44
2. Bak-ér földje 1819/69, 1833/44
3. Bak-ér lapossa 1784/90, 1822/23
4. Barom állás 1784/90
5. Békás hát 1822/23
6. Berek hát 1784/90
7. Berek hát laposa 1822/23
8. Bokor ér 1782/85
9. Csatló szeg 1782/85, 1822/23
10. Dóda 1784/90, 1822/23
11. Dóda fenék 1784/90, 1819/69, 1822/23, 1833/44
12. Dohányföld 1833/44
13. Erdő 1833/44
14. Fekete kő 1822/23, 1833/44
15. Fekete kő határ 1822/23, 1833/44
16. Ganajos 1822/23
17. Gerendely hát 1822/23
18. György ere 1782/85, 1819/69, 1822/23, 1833/44
19. György ere hátya 1822/23
20. Halom fenék 1822/23
21. Hanák fertő 1833/44
22. Hattyas 1819/69
23. Hattyas-hát 1819/69

24. Homor 1784/90, 1822/23, 1833/44
25. Kacsás (Kátsás) hát 1822/23
26. Keményes (Köményes) 1822/23
27. Kenderáztató 1819/69
28. Két bak-ér 1822/23
29. Király oldal 1819/69
30. Kis Eszlő 1833/44
31. Kis Gerendely 1822/23
32. Kis Horgas 1784/90, 1822/23
33. Kis Rókás 1822/23
34. Kis-Tisza 1833/44
35. Kocsordos (Kotsordos) 1784/90, 1822/23
36. Kolop ér (folyás) 1782/85
37. Kolop fenék 1784/90
38. Kolop fok 1833/44
39. Kolopi dűlő 1833/44
40. Kőhatár-sziget 1822/23, 1833/44
41. Kört ere 1784/90
42. Körtvélyfa állás 1822/23
43. Nagy Barom-állás 1833/44
44. Nagy Eszlő 1833/44
45. Nagy halom 1819/69
46. Nagy halom allya 1784/90
47. Nagy Horgas-hát 1784/90, 1822/23
48. Nagy Kolop 1784/90
49. Nagy Nedves 1822/23
50. Nagy Rókás 1822/23
51. Por állás 1784/90
52. Poros hát 1819/69, 1833/44
53. Rókás-hát 1822/23
54. Saj fok 1819/69
55. Sebes ér-lapossa 1784/90
56. Sülyi Belső-rét 1822/23
57. Sülyi Nagy-Dóda 1819/69
58. Sülyi-Sziget 1819/69, 1833/44
59. Sülyi telek 1784/90
60. Széles fok 1833/44
61. Széles lapossa 1784/90
62. Szent Király 1822/23
63. Szill-ér folyása 1819/69
64. Szil(l) fenék 1784/90, 1819/69, 1833/44
65. Szil fenék hátya 1784/90
66. Tamás hát 1819/69, 1822/23
67. Tamás hegy 1833/44
68. Tárty fok (Tölgy folyás) 1819/69
69. Tízezer kút-hát 1822/23
70. Tobándok lapossa 1822/23
71. Tóth György halma 1822/23
72. Tölgy folyás 1822/23
73. Virágos fenék 1784/90, 1833/44
74. Virágos folyás 1784/90
75. Tisza 1782/85, 1784/90, 1819/69, 1822/23, 1833/44

folytatjuk

Veresegyházi Béla iskola-igazgató

Lapunk szerzői

Dr. Bali János, a Magyar Néprajzi Társaság titkára, Budapest

Bán Andrea etnográfus, Törökszentmiklós

Dr. Bathó Edit etnográfus, ny. múzeumigazgató, Jászberény

Bognár Mária újságíró, Budapest

Csörgő Terézia ny. középiskolai tanár, Jászberény

Dávid Áron régész, etnográfus, Jászszentandrás

Dr. Gál Edit történész, Gyöngyös, Mátra Múzeum

Kiss Gábor emeritus jászkapitány, Jászdózsa

Dr. Kőrei Nagy Katalin hagyományörző, Jászberény

Prof. Dr. Kürti László antropológus, egyetemi tanár, Miskolc

Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény

Székely Gábor Attila helytörténeti kutató, magányújtó, Kunszentmiklós

Tóth Tibor helytörténeti kutató, a FÉBE elnöke, Jászfényszaru

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató, Jászberény

fr. Varga Kamill ofm helytörténeti kutató, Gyöngyös

Veresegyházi Béla iskola-igazgató, Tápiószéle

Lapunk fő támogatói

Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma

Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Önkormányzat

Jászsági Önkormányzatok Szövetsége

Személyi jövedelem adó 1 %-a

Előfizetők

Jász Múzeum

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk **2024. október végén** jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb **2024. szeptember 21-ig** kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány

Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit

A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor,

Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett

Előkészítési munkák: Bugyi Gábor,

Papné Varga Bernadett

A kiadó és a szerkesztőség címe:

5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.

Tel./fax: 06 30 365 8724

E-mail: bathoedit56@gmail.com

www.jaszmuzeum.hu

ISSN 1218-9553

Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió

Kft. Tel.:30/230-4521 • www.ccstudio.hu